Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2016 Jan Picek

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra Politologie

Vliv Číny v Africe

Bakalářská práce

Autor: Jan Picek
Studijní program: B6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25.6.2016 Jan Picek

Anotace

PICEK JAN, 2016. *Vliv Číny v Africe*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. Bakalářská práce.

Tématem práce je analýza vzájemných vztahů Čínské lidové republiky a států Afriky zejména z pohledu vlivu čínské ekonomiky na tyto vztahy. Autor v textu představí základní historické i současné fenomény ovlivňující africko-čínské vztahy. Tato problematika nedílně souvisí s rozvojem čínské ekonomiky a jejího hospodářského progresu, ale i s ekonomickým rozvojem afrických zemí. Tyto okolnosti budou v práci také představeny. Text se bude v neposlední řadě věnovat konkrétním plánům a programům v oblasti zahraniční politiky Číny a jejímu vlivu na vnitrostátní situaci jednotlivých zemí.

Cílem práce je tedy analýza dopadu vzájemné spolupráce Číny a zemí Afriky se zaměřením na ekonomické dopady pro Čínu i Afriku. V textu se autor zaměří na zhodnocení, zda jsou jednotlivé programy úspěšné či nikoliv, popřípadě z jakých důvodů a zda se vztahy Číny a zemí Afriky zlepšují, zhoršují, nebo jsou neměnné a jaký vývoj můžeme očekávat v blízké budoucnosti. Autor bude vycházet z odborných publikací a oficiálních dokumentů institucí, jejichž údaje budou v této věci zřetelehodné.

Klíčová slova: Čína, Afrika, obchod, ekonomika

Preface

PICEK JAN, 2016. *China´s influence in Africa.* Hradec Králové : Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015, Bachelor Degree Thesis.

The theme of the work is to analyze the relations of China and African countries in particular, in terms of the impact on the Chinese economy these relationships. The author of the text presents the basic historical and contemporary phenomena affecting the African-Chinese relations. This issue inextricably linked to the development of the Chinese economy and its economic progress, but also the economic development of African countries. These factors will be at work also presented. The text will finally dedicate specific plans and programs in the field of foreign policy of China and its influence on the domestic situation of each country.

The aim is to analyze the impact of the cooperation between China and African countries with a focus on the economic consequences for China and Africa. In the text, the author focuses on the assessment of whether the individual programs are successful or not, or what reasons, and whether the relations of China and African countries improve, worsen, or remain unchanged, and what developments can we expect in the near future. The author will be based on scientific publications, and official documents of institutions whose data will relevant in this matter.

Keywords: China, Africa, trade, economic

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce Mgr. Stanislavu Myšičkovi, za věnovaný čas, cenné připomínky a vstřícný přístup k vedení bakalářské práce.

V Hradci Králové dne 25.6.2016

OBSAH

ÚVOD.....**8**
1. TEORETICKÝ RÁMEC.....10
1.1 Charakteristika regionu.....10
1.1.1. Vliv nemocí v Africe.....10
1.2 Postavení Číny ve světe.....12
2. HISTORICKÝ RÁMEC.....13
2.1 Dekolonizace Afriky a její důsledky.....13
2.2 Počátek kontaktů 1949 - 1978.....13
2.3 Období 1978 – 1999.....16
3. ČÍNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA.....20
3.1. "Open door policy" – politika otevřených dveří.....20
3.2 Strategie "Go – out".....20
3.3 "Soft power" – měkká moc.....21
4. VZTAHY AFRIKY A ČÍNY.....**23**
4.1. Ekonomická spolupráce.....23
4.1.1 Čínská energetická bezpečnost.....25
4.2 Obchod se zbraněmi.....28
4.3 Vztahy Číny s vybranými státy.....31
4.3.1 Nigérie.....31
4.3.1.1 Vztahy s Čínou.....32
4.3.2 Angola.....34
4.3.2.1 Vztahy s Čínou.....35
4.3.3 Zambie.....37
4.3.3.1 Vztahy s Čínou.....38
5. DŮSLEDKY SPOLUPRÁCE ČÍNY S AFRIKOU.....**41**
5.1 Důsledky pro Afriku.....41
5.2. Důsledky pro Čínu.....42
ZÁVĚR.....45
POUŽITÁ LITERATURA (PRAMENY).....46

ÚVOD

Je zřejmé, že Čína a státy Afriky se potřebují navzájem. Čína potřebuje tyto státy ke svému růstu, stejně tak prosperita subsaharské Afriky (souhrn 54 nesourodých zemí) je do určité míry závislá na Číně. Jejich interaktivní vztah je těsný a vůle po dalším prohlubování roste stále silněji. Oba významně těží z tohoto pozoruhodně symbiotického vztahu. I přes některé pochyby nelze říci, že Čína chce Afriku pouze kolonizovat, ale přitom má obrovské merkantilistické ambice - usilovně hledá přírodní suroviny - ropu, dřevo, chrom, kobalt, platinu, měď, diamanty a další. Čína si potřebuje obstarat tyto zdroje nezbytné pro svůj masivní průmyslový růst a právě většina těchto primárních zdrojů se nachází pod půdami subsaharské Afriky. Jakmile ekonomika největšího světového státu roste více jak 7 procent za rok, tak to zákonitě odčerpává základní komodity ze všech koutů světa, včetně Afriky. Žádná světová velmoc, a to ani během oficiálního koloniálního období, neměla takovou touhu po surovinách, jakou má dnes Čína.

Subsaharská Afrika zase dokáže těžit z této čínské potřeby. Číňané nejen že nakupují nezpracované výtěžky z podloží spodních půd, ale také investují dlouhodobě, čímž rozšiřující stálou kapacitu Afriky v odvětví těžby a zpracování ropy. Provozováním těchto odvětví těžebního průmyslu a výrobní kapacity obecně platí, že Čína také konstruuje nebo opravuje silnice a železnice, vytváří exportní zpracovatelské zóny, dodávky zařízení a buduje národní průmyslové báze. Tam, kde Čína spatřuje vnitřní nestabilitu nebo možné narušení států subsaharské Afriky, také dodává zbraně a vojenskou palebnou sílu, buduje kasárny, poskytuje uniformy a nabízí různé typy technické pomoci.

Přestože si těmito investicemi buduje Čína mocenskou strukturu v dotčených zemích a nezpochybnitelný vliv na místní vlády, tak ekonomiky v subsaharské Africe nikdy nerostly tak rychle, jak nyní. Tímto se vytváří potenciál pro to, aby čínské nákupy a přímé výdaje mohly zvednout africké země z chudoby.

K analýze autor použije odborné literatury převážně světových autorů, kteří se tímto tématem dlouhodobě zabývají, jako je Li Anshan nebo Deborah Brautigam a dále informace mezinárodně uznávaných společností a jejich zdrojů. Ze zdrojů v českém jazyce bylo v práci využito zejména publikací Jana Záhořika *Ohniska napětí v postkoloniální Africe* a *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace.*

Práce je strukturovaná do pěti kapitol. Po úvodu následuje první kapitola, která si klade za cíl nastínit teoretické aspekty tématu práce a popsat současná postavení obou aktérů ve světě.

Ve druhé kapitole se autor zaměří na historický rámec spolupráce Číny s Afrikou. Zde bude zajímavé sledovat vývoj vzájemných vztahů. Dále zde již bude možné pozorovat motivaci obou aktérů spolupráce.

Další kapitola se zaměří na zahraniční politiku Číny. Zde bude autor analyzovat tři strategie čínské zahraniční politiky, jedná se o "politiku otevřených dveří", strategii "go out" a "soft power". Na analýze těchto strategií bude možné pozorovat tendenci vývoje přístupu Číny k africkým zemím.

Ve čtvrté kapitole autor popíše vzájemné vztahy těchto dvou aktérů. Zde si nejdříve popíšeme čínskou energetickou bezpečnost, tedy oblast, která se zdá být hlavní motivací čínské angažovanosti na africkém kontinentu. Dalším bodem této kapitoly bude představení ekonomické spolupráce Číny a Afriky a následné zanalyzování vzájemných vztahů, zejména z ekonomického hlediska, s vybranými zeměmi – Nigérií, Angolou a Zambií.

Po provedení analýzy bude již možné v páté kapitole relevantně zhodnotit a komparovat zjištěné poznatky a zodpovědět výzkumné otázky, tedy zdali je tato spolupráce skutečně přínosná pro oba její aktéry, případně za jakou cenu. Dále jaká pozitiva či negativa tato spolupráce aktérům přináší a jestli případná intervence Číny do vnitrostátních záležitostí není až přílišným narušením suverenity těchto států.

Závěr této práce bude rekapitulací zjištěných skutečností a bude obsahovat zhodnocující zodpovězení shora uvedených výzkumných otázek.

K objektivnímu zhodnocení spolupráce Číny s Afrikou bude použito komparativní metody a metody analýzy. Autor bude analyzovat ekonomický aspekt spolupráce, který na první pohled zcela dominuje. Dále se zaměří i na okruhy spolupráce, kde finance nejsou, alespoň na první pohled, tím hlavním kritériem kvality spolupráce. Určujícím faktorem k posouzení smysluplnosti spolupráce bude jistě motivace obou aktérů a zejména dosažené výsledky spolupráce.

1. TEORETICKÝ RÁMEC

Pro objasnění zkoumání africko-čínských vztahů je podstatné popsat jednotlivé objekty zkoumání a definovat motivy jejich spolupráce. Čínu a africké státy lze chápat jako racionální aktéry, kteří se snaží s minimálním úsilím o dosažení maximálních ekonomických zisků, tedy chovají se ekonomicky racionálně. Skrze výzkumné otázky bude práce zkoumat, zda jejich vzájemná ekonomická spolupráce odpovídá základní ekonomické racionalitě. Oba aktéry lze také považovat za ekonomicky se rozvíjející celky, což by intuitivně mohlo znamenat výhodu pro jejich vzájemnou spolupráci a také odhalovat některá specifika jejich vztahů, jako např. absenci čínských politických podmínek ekonomických vztahů s Afrikou. Je však zřejmé, že bez zahraničního kapitálu by většina afrických zemí jen těžko dosahovala alespoň elementární ekonomické prosperity. Při analýze těchto vztahů bude, ale také důležité brát v potaz kulturní a myšlenkový rozdíl obou aktérů a odlišný politický vývoj, který u některých afrických států způsobil vnitřní nestabilitu a tím specifické podmínky pro čínské působení v nich.

1.1 Charakteristika regionu - Afrika

Subsaharská Afrika se v posledních dvou desetiletích stala synonymem takřka všeho negativního, soudě alespoň podle prezentace Afriky v západních médiích. Na tuto skutečnost upozorňuje Jan Záhořík (2012: 11), který tvrdí, že veřejnost bývá často informována jen o negativních jevech, jakými jsou vojenské převraty, násilí, nemoci či přírodní katastrofy, a zcela ignorují širší souvislosti, nemluvě o mnoha pozitivních událostech a vývoji v oblasti kultury, politiky a ekonomiky. Ačkoliv se mnohdy jedná o určité zjednodušující stereotypy, nelze ignorovat fakt, že postkoloniální dějiny Afriky byly výrazně charakterizovány násilnými událostmi, které by v poválečných dějinách lidstva stěží nalezly srovnání[1].

Afrika je druhým největším kontinentem světa, ve kterém je obrovská diverzita z hlediska geografie a klimatu - od Středozemního moře až po mys Dobré naděje. Je zřejmé, že není možné oddělit rozmanitost přírodních podmínek od historie obyvatel kontinentu. Životní prostředí a lidská historie se nepochybně proplétají a na žádném jiném místě se to nedá demonstrovat lépe než v Africe, kde nemoci a neúrodná půda zabránily rozvoji osídlení v mnoha oblastech. Historie Afriky je z velké části zápasem o

[1] To samé by se ovšem jistě dalo říci i o jiných oblastech rozvojového světa – vzpomeňme například na krutosti Rudých Khmerů v Kambodži, čínskou kulturní revoluci či totalitní režim v Severní Koreji.

přizpůsobení se nepřátelskému prostředí. Jak popisují Jeníček a Foltýn (2010: 140-180) pravděpodobně nejdůležitější nemocí v africké historii je trypanozomiáza neboli spavá nemoc, kterou šíří moucha tse-tse převážně v zalesněných oblastech. Nejhorší dopad měla na společenství, která závisela na chovu hospodářských zvířat, tedy například ta, která využívala koně a dobytek v oblasti súdánského pásu. Na tuto skutečnost poukazuje i Reid, který popisuje, že propuknutí epidemie spavé nemoci, ke kterému často docházelo, když se buš nebo jiná vegetace začala šířit na území, která byla předtím vyčištěna pro obdělávání, bylo útokem přímo na samotnou společnost. Rozšíření mouchy tse-tse v zalesněných oblastech mělo zásadní vliv na formování států: například koně nemohli být v těchto oblastech používáni. Takže když se snažíme popsat a pochopit sociální a ekonomické změny na určitém území, je důležité brát v úvahu i dynamiku šíření této nákazy (Reid, 2011: 190-199).

1.2 Postavení Číny ve světě

V Číně došlo během období téměř čtyřiceti let k několika reformám, které ovlivnily zásadním způsobem její ekonomiku, ale také společnost a pozici Číny na poli světové politiky a ekonomiky. Čína udělala po několika desítkách let diktatury takové změny, kterými si zajistila ekonomický růst, lepší životní úroveň svých obyvatel a dosáhla důležitého postavení země ve světové ekonomice. Jak uvádějí Knight a Ding, během období těchto reforem mezi roky 1978-2008 rostla čínská ekonomika meziročně průměrně přes 10 %, což bylo i více než u jiných zemí, které také měli v té době významný ekonomický růst[2] (Knight; Ding 2012: 4). Čínské firmy skupují kdysi slavné americké i evropské značky, které v letech 2008-2011 poznamenala hospodářská krize. Investovat se také snaží v oblasti sportu. Ředitel Euročínského centra pro mezinárodní a obchodní vztahy profesor David Gosset, ovšem varuje (Česká televize 2010), že Čína má stále mnoho problémů, které mohou komplikovat rozhodování investorů cílících na tuto zemi.

Čína podle Gosseta čelí celé řadě aktuálních výzev. Například musí zmodernizovat svůj vzdělávací systém a také se postarat o to, aby měla skutečně nezávislé soudnictví. Musí zapracovat na budování sociální a zdravotní péče, což jí má pomoci zvládnout transformaci z centrálně plánovaného k tržnímu hospodářství. Nemalým problémem je také silné znečištění životního prostředí, za které mohou

[2] Např. Jižní Korea ve stejném období průměrně 6,6 %, Indie 6,5 %, Taiwan 6 % (Knight; Ding 2012: 4).

zastaralé výrobní metody. „*Čína platí vysokou cenu za svůj rychlý ekonomický růst. 70 procent prostředí v Číně je znečištěno*,“ upozornil Gosset a dodává, že: „*Dnes čínská ekonomika představuje asi 8,9 procenta celkové ekonomiky světa. Před 32 lety, když se Čína rozhodla, že otevře své hranice vůči světu, čínské hospodářství představovalo zhruba procento světové ekonomiky. V 18. a 19. století Čína reprezentovala 25 procent celkového hospodářského výsledku. V této perspektivě se Čína vrací k normálnímu stavu. Anomálie je posledních 100, 150 let, protože Čína nechytila vlak průmyslové revoluce*,“ dodal (Česká Televize 2010). Aby se Čína vrátila do této pozice důležitého aktéra ve světové ekonomice, potřebuje k tomu využívat především nerostných surovin, které její průmysl pohánějí. Tato potřeba ji směřuje k tomu, aby je hledala i v Africe a diverzifikovala, tak zdroje těchto surovin.

2. HISTORICKÝ RÁMEC

Pro porozumění současných africko-čínských vztahů je podstatné rozebrat jejich samotný vývoj, který zformoval současnou podobu spolupráce.

2.1 Dekolonizace Afriky a její důsledky

Afrika jako kontinent byla od přelomu 19. a 20. století rozdělena mezi kolonizující evropské mocnosti, přičemž jejich přítomnost na kontinentu způsobila jak negativní, tak i pozitivní jevy. Evropané nedokázali uznávat africké hodnoty ani africkou kulturu. Přišli s vlastní vládou a s cílem získat ekonomický prospěch. Africké kolonie byly nutně závislé na přísunu kapitálu od evropských mocností.[3] I přes to lze obecně najít pozitivní jevy, jako zavedení nových průmyslových vynálezů a průmyslové výroby, rozvoj lékařství a školství, budování železniční a silniční infrastruktury či propojení kolonií s mezinárodním obchodem.

Autor John Illife popisuje, že s koncem druhé světové války přišla rychlá dekolonizace Afriky a bývalé kolonie postupně začaly vyhlašovat svou samostatnost. Jejich formální vyhlášení autonomie však v žádném případě neznamenalo ukončení ekonomické závislosti na vyspělých tržních ekonomikách, protože již vybudované struktury byly značně závislé na západním vlivu. To však zásadním způsobem ovlivnilo hospodářskou úroveň rozvojových zemí a většina z problémů, které přišly s dekolonizací, přetrvává i v dnešní době. Za další negativní důsledek kolonizace pro země Afriky lze pokládat i zvyšující se závislost na metropolích, která degraduje jejich hospodářský rozvoj také prakticky dodnes (Illife 2001: 267-268).

2.2 Počátek kontaktů 1949-1978

Do padesátých a šedesátých let byl africký kontinent rozdělen mezi evropské velmoci, které udržovaly státy Afriky v závislosti na těchto dominantních státech a využívaly jejich zdroje pro svůj vlastní prospěch. Tuto situaci popisuje Dijk jako změnu po obou světových válkách, kdy státy zmožené válkou přestaly mít dostatek finančních prostředků na údržbu kolonií a zvětšoval se i mezinárodní tlak, který vyzýval k ukončení této okupace. Právě v tomto období Čína nastartovala svoji angažovanost na podporu nezávislosti bývalých koloniálních států a začala podporovat nově vzniklé státy. Ještě větší podpora především od čínského vůdce Mao Ce-tunga byla směřována

[3] Belgie, Velká Británie, Francie, Španělsko, Portugalsko, Německo, Itálie.

takovým zemím, které se rozhodly spojit svůj vývoj při spolupráci se socialistickou doktrínou (Dijk 2009: 9).

Vznik moderních čínsko-afrických vztahů sahá až do pozdních padesátých let 20. století, kdy Čína podepsala první oficiální dvoustranné dohody o obchodu s vybranými státy: Alžírskem, Egyptem, Guineou, Somálskem, Marokem a Súdánem. Tehdejší čínský premiér Čou En-laj podnikl turné po deseti afrických zemích v období od prosince 1963 do ledna 1964. Vztahy v té době byly často odrazem čínské zahraniční politiky obecně: Čína začala pěstovat vztahy a nabízet ekonomickou, technickou a vojenskou podporu africkým zemím a osvobozeneckým hnutím ve snaze podpořit války národního osvobození a revoluce (Khan 2015: 6-15). S koncem kulturní revoluce[4] a změnou čínského vedení došlo k postupnému posunu v čínské politice směrem k hospodářskému rozvoji. Vztah mezi diplomacií a ekonomikou byl obrácen, například heslo "ekonomika sloužící diplomacii" bylo změněno na "diplomacie sloužící hospodářství." Tento posun byl následován novou zahraniční politikou nezávislosti, míru a rozvoje (Dijk 2009: 10).

Li Anshan vidí jako první změnu v africké politice Číny v její změně ze zdrženlivosti ve vytvoření aliance v mezinárodní politice za účelem boje proti supervelmoci-Spojeným Státům Americkým, aby naopak posílila snahu o obchod a dialog s africkými státy na základě hledání společné půdy a zároveň smazávání vzájemných rozdílů. Po založení Čínské lidové republiky v roce 1949 byla čínská zahraniční politika značně vymezena mezinárodní politice. V roce 1950 Čína poprvé přijala pro-sovětskou a anti-americkou politiku, která byla nazvána "yibian tao" (jednostranná politika). V roce 1960 Čína přijala politiku anti-imperialismu a anti-revizionismusu[5] (Li 2008: 22).

Působení Číny v Africe zůstávalo ze začátku bez výraznější pozornosti Západu, protože ten, jak uvádí Li, spíše sledoval angažování Sovětského svazu v Africe. Čínské aktivity se do popředí zájmu dostaly až po uskutečnění již zmíněné výpravy premiéra Čou En-laje. Právě tato výprava upozornila Západ na zvyšující se zájmy Číny v Africe. V roce 1954 během indicko-čínských bilaterálních vyjednávání, mimo jiné o rozdělení vlivu mezi Čínou a Indií v Tibetu, premiér Čou En-laj vyhlásil tzv. *Pět principů upravujících vztahy s arabskými a africkými zeměmi (*Li 2007: 21-43). Tyto principy byly následně aplikovány i v afrických zemích, jedná se o:

[4] Politická kampaň v Číně koncem 70. let 20. stol., která měla vést k vymýcení kapitalismu.
[5] Označení „odštěpenců“, kteří chtěli revidovat základy leninské ideologie.

- vzájemný respekt k suverenitě a územní integritě;
- vzájemné neútočení;
- nezasahování do vnitřních záležitostí;
- rovnost a vzájemný prospěch
- a mírová koexistence.

Dále bylo v roce 1964 představeno *Osm principů hospodářské pomoci* (Li 2007: 21-43), které doplňovaly předchozích pět principů:

- pomoc zahraničním zemím na základě principu rovnosti a vzájemné prospěšnosti;
- respekt k suverenitě přijímající země a nepodmiňování pomoci;
- poskytování bezúročných a zvýhodněných půjček;
- pomoc přijímající zemi k soběstačnosti a nezávislému ekonomickému rozvoji;
- získání rychlých výsledků prostřednictvím malých investicí;
- poskytnutí čínského vybavení, zboží a materiálů vysoké kvality;
- pomoc přijímající zemi k osvojení technologií
- a stejné zacházení s odborníky, kteří jsou vysláni čínskou vládou jako s odborníky přijímající země.

I podle těchto bodů lze konstatovat, že čínská pomoc byla od padesátých do sedmdesátých let vedena spíše politicky a ideologicky. Důraz byl kladen na politický rozvoj afrických zemí a na úsilí docílit plné nezávislosti afrických států.

Brautigam vidí jako období významného nárůstu zahraniční pomoci ze strany Číny právě v sedmdesátých letech. Pomoc již začala být směřována méně ideologicky než doposud a naopak se začal klást velký důraz na pragmatismus. Zatímco se západní státy v sedmdesátých letech rozhodly upustit od pomoci při průmyslové výrobě a budování infrastruktury a směřovat svoji podporu směrem k rozvoji venkova, základních lidských potřeb a chudoby, tak Čína svou strategii neměnila. Její podpora se zaměřovala především do odvětví výroby, zdravotnictví a infrastruktury. V Africe vybudovala silnice, mosty, elektrárny, přístavy a věhlasné projekty v podobě

obrovských stadionů např. v Mali a Gambii či budov ministerstev (např. Angola, Mozambik) (Brautigam 2009: 397).

Jako největší čínské projekty ve sféře africké infrastruktury lze ale určitě označit vybudování železnice mezi Tanzánií a Zambií. Toho si všímá i Chaponnière, který upozorňuje, že na vybudování železnice Tan-Zam neboli Tazara se významně podíleli čínští architekti a finanční dotace v letech 1970–1975. Vybudování železnice, jejíž celková délka je téměř dva tisíce kilometrů a vede od zambijských měděných dolů přes Tanzánii až přímo k moři, bylo velmi drahé a komplikované. Jedinou zemí, která se realizace projektu chopila poté, co jí odmítla postavit např. Světová banka, Velká Británie, Kanada nebo Německo, byla Čína. I proto se o železnici Tazara mluví jako o jednom z nejdůležitějších ambiciózních projektů Číny. Rozměr angažovanosti čínské rozvojové politiky v Africe byl v tomto desetiletí opravdu značný – vždyť Čína realizovala v Africe kolem roku 1975 více projektů než Spojené státy americké (Chaponnière 2009: 55-82).

2.3 Období 1978-1999

Po smrti Mao Ce-tunga a Čou En-laje v roce 1976 došlo dle Brautigam (2009: 50) ke změnám jak ve vnitřních záležitostech ČLR, tak i v její zahraniční rozvojové politice. Čína zpustošená po Mao Ce-tungově Kulturní revoluci potřebovala projít zásadními změnami. Nová čínská vláda v čele s místopředsedou Teng Siao-Pchingem proto provedla několik reforem a snažila se otevřít dosud izolovanou ekonomiku ČLR celému světu. Čínský reformní proces byl dle Liščáka (2002: 223) zahájen v roce 1978, kdy byl zaveden program *„čtyř modernizací“* – týkal se oblasti průmyslu, zemědělství, vědy a techniky a vojenství. Čína se tak zaměřila spíše na svůj vlastní rozvoj a řešení svých vlastních problémů, a značně tak poškrtala svoji zahraniční pomoc. I tak ale stále zachovala svou aktivitu v Africe. Dle Brautigam (2009: 50) však Čína proměnila způsob své rozvojové politiky spočívající v realizaci projektů afrických zemí. S ohledem na vysoké množství nezdařených minulých projektů provedla jejich důkladné zhodnocení, s orientací na jejich udržitelnost a prosperitu v dlouhodobém výhledu. Projekty, které podle čínských expertů měly budoucnost, byly znovu obnoveny a získali podporu pro svoje další fungování technickou pomocí ve formě čínských odborníků.

Důležitý mezník ve sféře modernizace tvořilo zavedení tzv. politiky otevřených dveří v roce 1978. Čínská vláda věřila, že Čína potřebuje otevřít svůj trh světu a že její

ekonomika se nemůže rozvíjet bez většího přísunu zahraničního kapitálu a technologií. Tato politika měla představovat oboustranně prospívající spolupráci se všemi zeměmi, a to nejen s těmi socialistického bloku. Součástí této politiky byla i rozvojová pomoc, která však neměla úplnou podporu mezi všemi reformisty, kteří nebyli zcela přesvědčeni, že ji modernizovaná Čína nutně potřebuje nabízet. Jak uvádí Brautigam, sám Teng Siao-pching prohlásil: „*Zahraniční pomoc bylo dobré poskytovat v minulosti, je tou správnou věcí v tuto dobu, a jakmile bude Čína rozvinutá, stále to bude dobrou věcí!"* (Brautigam, 2009: 51). Přestože „budování socialismu s čínskými prvky" prezentoval ekonomický základ teorie Teng Siao-pchinga, politickým základem se staly Čtyři ústřední principy, vyhlášeny Tengem v roce 1979. Jsou to (Gilley 2010: 128):

- princip dodržování socialistického směru;
- princip dodržování diktatury proletariátu;
- princip dodržování vedoucí úlohy komunistické strany
- a princip dodržování marxismu-leninismu a Mao Ce-tungových ideí.

V osmdesátých letech se značná část rozvojových zemí propadla do celosvětové ekonomické krize. Toto období se proto nazývá „ztracená dekáda". Západní země spatřovaly v osmdesátých letech v Africe rozvrácený kontinent a postupně ji opouštěly. Spolupráce s africkými zeměmi proto byla v těchto letech udržována zásadně pouze na politickém stupni a vedla ke ztrátě geopolitického významu Afriky, v návaznosti na to došlo i ke snížení proudění investic a ekonomické pomoci ze Západu (Brautigam, 2009: 51). I přes to Čína viděla v Africe stále značný potenciál.

Dijk (2009: 10) doplňuje, že k dalšímu nárůstu oboustranné spolupráce došlo po ukončení studené války v roce 1989. Tím, že západní země i s bývalým sovětským blokem ustupovaly z Afriky, protože zde nebylo nutné nadále bojovat o sféru vlivu, utvořil se zde prostor pro nové aktéry. Této možnosti se kromě jiných chytila také Indie, Japonsko a samozřejmě Čína. Čína zúročila dosavadní diplomatické vztahy a ještě je zvýraznila. Počet afrických států, které v této době navázaly oficiální spolupráci s Čínou, lze vyčíslit na čtyři desítky.

Zásadní pro období osmdesátých let také bylo, že Čína chtěla zaměřit svou rozvojovou spolupráci na obnovu a opravu těch projektů, které nebyly úspěšné. Novým heslem při rozvojové spolupráci v této době bylo: *„Být zodpovědný až do konce"*. Je

nutné však uvést, že obnovení minulých projektů bylo prací méně viditelnou a ještě k tomu obtížnější než práce na nových projektech. Při stejném úsilí připadly na jeden nový projekt tři pokračující "staré" projekty. Jen v Tanzanii Čína slíbila znovu obnovit šedesát již dříve ukončených projektů (Brautigam, 2009: 57).

Jako jednu z příčin špatné udržitelnosti projektů byl dle Brautigam (2009: 58) princip nevměšování se do vnitřních záležitostí. Přestože se experti z Číny starali o kompletní výstavbu a vzdělávání místních pracovníků, tak se nemohli otevřeně účastnit vedoucích prací na projektu, jakmile byl započat jeho provoz. Je tedy zřejmé, že ve chvíli, kdy došlo k dokončení projektu, tak tito čínští odborníci museli projektu zanechat. Ovšem zhruba u každého šestého projektu bylo potřebné, aby se tým Číňanů vrátil, aby mohla být zabezpečena udržitelnost projektu. Po vyhodnocení takových problémů premiér Čao C´-jang na počátku osmdesátých let prohlásil, že ani při participaci na vedení a technické spolupráci se nejedná o intervenování do vnitřních záležitostí daného státu, ale jedná se o podporu při tvorbě soběstačnosti afrických států. Dle Dijka (2009: 10) toto právě odlišovalo projekty Číny od postoje západních států, které po dokončení předaly projekt domácí vládě.

Dále bylo nezbytné reformovat samotný koncept rozvojové spolupráce. Jak uvádí Brautigam, význam změny od budování sportovních stadionů a luxusních paláců byl zakomponován v reformách projednávaných na konferenci o rozvojové spolupráci v roce 1991. Reformy veřejných financí, obsahující i zahraniční spolupráci, podtrhovaly hlavně význam konkurenceschopnosti a principů trhu. Jako nejdůležitější změny v devadesátých letech 20. století lze označit takové změny, které se týkaly fungování obchodních společností a společností zabývajících se ekonomickou kooperací, jež fungovala mimo ministerstva, kterým podléhaly předtím, ale nyní fungovaly již jako oddělené samostatné jednotky s vlastní odpovědností. Celkově lze říci, že jako největší změnu lze spatřovat aplikování liberalizačních pro-tržních reforem (Brautigam 2009: 59).

Brautigam (2009: 59) doplňuje, že po konci studené války Čína svoji politiku vůči Africe přehodnotila. Prudké reakce západních zemí na události, které proběhly v roce 1989 na náměstí Nebeského klidu[6] Číně ujistily, že by se měla orientovat spíše na nezápadní země. Dynamický ekonomický růst Číny si vyžadoval přísun velkého

[6] Demonstrace čínských studentů na Náměstí nebeského klidu (Tchien-an-men) proti poměrům v zemi. K jejich potlačení použila čínská komunistická moc armádu s obrněnými transportéry. Západní země reagovaly na toto potlačení vyhlášením zbrojního embarga do Číny (Sígl 2010:114).

množství surovin, jako železná ruda, mangan, uran, měď a jiné, které nemohla Čína pokrýt z vlastních kapacit. Od roku 1993 se dle Záhoříka (2010: 17) Čína stala čistým importérem ropy a to zejména ze zemí Blízkého východu. Ke snížení závislosti na těchto státech potřebovala Čína diverzifikovat své zdroje, proto se zaměřila právě na africké producenty ropy.

3. ČÍNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA

3.1 “Open door policy“ – Politika otevřených dveří

Burke (2009: 2) uvádí, že od roku 1978 se novou prioritou zahraniční politiky Číny stává tzv. politika otevřených dveří. Za její pomoci mají čínské ekonomické reformy postupně přesunout Čínu pryč od jejího radikálního revolučního pohledu na svět. "Politika otevřených dveří" je dle Jianga určena především pro přilákání zahraničního obchodu, investic, a také přiblížení Číny ke Světové obchodní organizaci (WTO). Tato politika posunula Čínu mnohem blíže k tržní ekonomice, kde zisky, nikoliv politické programy, řídí většinu ekonomických a obchodních aktivit. Rostoucí poptávka po zahraniční měně a decentralizaci v rámci Číny a nové starosti s hospodářskými výsledky a zisky vedly k radikálnímu přepracování programu zahraniční pomoci Číny (Jiang 2008: 51).

3.2 Strategie “Go-out“

Čínské nároky na zásoby energetických surovin převyšují její vlastní zdroje. Z tohoto důvodu se spoléhá na zahraniční dodávky ropy, což se také odráží v jejím chování. Vliv energetické závislosti ovlivňuje fungování bezpečnostní politiky, ale i zahraničně-politické směřování Číny (Holslag 2007: 19).

Čínská vláda počítá s možným ohrožením pramenícím z nedostatku energetických zdrojů a právě to se také promítlo do zakotvení její strategie „go-out“. Strategie „go-out“ byla dle Holslaga (2007: 19) zahájena čínskou vládou v roce 2001. Podle Burkeho je možné tuto strategii charakterizovat jako prosazování vlivu v zahraničních oblastech, především jde o zajištění energetických surovin pro potřeby Číny v příštích letech. Čínské společnosti mají značnou podporu své vlády při expanzi na trhy v zámořských oblastech. Vláda se odmítá spoléhat pouze na import energetických surovin, aktivně si chce účinným způsobem obstarat nové zdroje, které by jí následně zajistili pohodlné využití dle své potřeb. Pro Čínu je také nezbytné diverzifikovat své zdroje (Burke 2009: 2).

Z tohoto důvodu motivuje domácí společnosti, aby opustily limitované prostory Číny a spíše se vydaly dobývat zahraniční trhy. Je zřejmé, že svou roli také sehrávají velmocenské ambice, kdy Čína chce dále posilovat svůj ekonomický růst, a proto si musí obstarávat další zdroje. Strategie „go-out“ má význam i v jiných oblastech mimo

energetický sektor, přestože zrovna tato oblast je zásadní a pojí se s ní komplex dalších činností (obchodních i politických). Dle Holslaga (2007: 19) je podstatná role státu především v zahraničně-politických otázkách, která podporuje obchodní aktivity čínských firem za pomoci diplomatických jednání. To se projevuje návštěvami členů čínské vlády v zemích, které jsou důležitými energetickými producenty a kde jsou podepsány významné smlouvy. Naopak zde působí zástupci energetických společností na vládu, aby jim právě tady pomohla.

Dalším podstatným mezníkem pro vývoj čínsko-afrických vztahů byl rok 2000 a založení FOCAC[7], které má vícestrannou působnost a jeho smyslem je diskuze nad širokou problematikou jako je bezpečnost nebo sociální a ekonomický rozvoj. Dalším cílem je prohloubení obchodních vztahů a investic mezi soukromým a veřejným sektorem v Africe a Číně (Holslag 2007: 19). FOCAC tvoří Čína a padesát jedna afrických států a schází se jednou za tři roky. První zasedání se konalo v roce 2000 v Pekingu, dále 2003 Addis Abeba, 2006 Peking, 2009 Sharm-el-Sheikh, 2012 Peking, 2015 Johannesburg. Výsledky těchto zasedání bývají konkrétní deklarace ze strany Číny, jako např. v roce 2006 se zavázala k zvýšení vzájemného obchodu na úroveň 100 miliard dolarů a odpuštění veškerých dluhů 33 nejchudším a nejzadluženějším státům. V roce 2009 se Čína zavázala např. k poskytnutí zdravotnického zařízení v boji proti malárii do 30 nemocnic a do 30 preventivních center proti této nemoci v celkové hodnotě 500 milionů juanů a k vyškolení 3 tisíc doktorů a zdravotních pracovníků do Afriky. Nejdůležitějším bodem jednání v Egyptě ale bylo poskytnutí půjčky v hodnotě 10 miliard dolarů africkým zemím (FOCAC 2016).

3.3 “Soft power“ – měkká síla

William A. Joseph (2014: 518) definuje pojem “soft power“ jako použití nenásilných prostředků, jako jsou diplomatický, kulturní a ekonomický vliv. Tyto prostředky jsou aplikovány prostřednictvím státu za účelem prosazování svých zájmů a zajištění si vlivu na jiné národy. Jedná se o kontrast tvrdé síly,"hard power", která zahrnuje použití hrozeb a prostředků vojenského charakteru a jiných forem nátlaku.

Čínský program podpory je určen na podpoření vlastních zahraničních politických cílů. Ve studii rostoucí čínské měkké síly, sociolog Joshua Kurlantzick (2007: 84) popisuje podporu jako nedílnou součást čínských mírových prostředků. Není

[7] China-Africa Cooperation Forum

divu, že tyto zahraniční politické cíle nejsou v souladu s těmi z bilaterálních a multilaterálních donorů z rozvinutého světa. Absence podmíněnosti je rys diplomacie čínské měkké síly - Čína se odlišuje od jiných světových mocností tím, že si odmítá dělat nároky na svrchovanost jiných států, ekonomické modely, správu věcí veřejných nebo politické kultury. Při návštěvě Afriky na začátku roku 2007, prezident Hu Jintao upozornil na skutečnost, že čínské zvýhodněné úvěry nemají sebou nést politické podmínky pro příjemce pomoci (Hubbard 2008: 217).

Obecně mezi západními státy panuje obava, že Čína nabízí nepřeberné množství pomoci při budování infrastruktury v Africe, aniž by se starala o to, zda z této pomoci těží africký lid nebo jen tamní zkorumpovaní vůdci. Tato pomoc navíc není podmíněna nároky na zlepšení správy věcí veřejných, které západní země a organizace požadují.
Obdobné znepokojení panuje dle Hubbarda (2008: 218) i mezi mezinárodními finančními institucemi. Pro Mezinárodní měnový fond je politika Pekingu rizikem rozpoutání "nové vlny skrytého zadlužování" pro Afriku. Světová banka se, podle bývalého prezidenta Paula Wolfowitze, obává „že *čínské půjčky daly dlužníkům příležitost vyhnout se vládám odpovědnosti za splacení svých závazků. Multilaterální banky ztrácejí projekty v Asii a Africe na úkor čínských bank, protože Číňané se odmítají starat o sociální problémy nebo témata v oblasti lidských práv*." Kromě již zmíněného nedostatku odpovědnosti je méně informací o upřednostňování některých zemí při půjčování. Jak Kurlantzick (2007: 85) podotýká: *„Při svém pomáhání v oblasti infrastruktury a obchodování, Čína prokazuje minimální respekt k transparentnosti a dalším aspektům řádné správy věcí veřejných. "*

Akademikům a politikům, tak nezbývá než pouze spekulovat o podrobnostech čínské pomoci.

4. VZTAHY AFRIKY A ČÍNY

4.1 Ekonomická spolupráce

Čínská ekonomika roste obrovským tempem. A to přesto, že růst HDP druhé největší světové ekonomiky činil za loňský rok 2014 7,3% HDP, tedy mírně pod oficiální, vládou stanovený cíl 7,5% HDP a nejpomaleji za posledních 24 let, kdy v roce 1990 čelila Čína sankcím po masakru na náměstí Nebeského klidu. V polovině roku 2015 pak čínská ekonomika zpomalila na 7% HDP (viz. graf níže) (Trading economics 2015a).

Graf: Vývoj čínského HDP

Zdroj: Trading economics, 2015a.

Hrubý domácí produkt v Číně vzrostl o 7 procent ve druhém čtvrtletí roku 2015 oproti stejnému čtvrtletí předchozího roku. HDP roční tempo růstu v Číně je v průměru 10,92 procenta od roku 1989 až do roku 2015. K dosažení tohoto čísla vedl vysoký růst 10,5 procent ve třetím čtvrtletí roku 1995 a to i přes předchozí pokles na rekordně nízkou úroveň 3,80 procenta ve čtvrtém čtvrtletí roku 1990. Roční tempo růstu v Číně je hlášeno Národním statistickým úřadem Číny (Trading economics 2015a).

Růst čínské ekonomiky má ale i své stinné stránky ve stále rostoucím počtu obyvatel, neřešených sociálních problémech a zhoršujícím se životním prostředí (Rezková 2011: 106). Navíc se předpokládá, že v roce 2040 bude již třetina

obyvatelstva starší 60 let (Smith 2007) s čímž se i váže pokles aktivního – pracujícího obyvatelstva.

Subsaharská Afrika je hlavním předmětem zájmu Číny při pátrání po energetických zdrojích. Toto tvrzení lze doložit na konkrétních číslech. Jak uvádí Zweig, čínsko-africký obchod vzrostl poměrně rychle, z 10,8 mld. USD v roce 2001 na 166,3 miliardy USD v roce 2011. Obchod mezi Spojenými státy a Afriky činil 108,9 miliardy USD v roce 2012, zatímco celková zásoba čínských odchozích přímých zahraničních investic v Africe, která je nepochybně mnohem nižší než u zemí EU nebo ve Spojených státech, výrazně vzrostla v posledních deseti letech. Mezi lety 2000-2011, Čína založila 1422 oficiálních projektů v padesáti afrických zemích v celkové výši 75,4 miliard USD, ale neoficiální údaje hovoří až o 2000 projektech na konci roku 2011. Významným podílem produkuje Čína naftu v Súdánu, Angole, Kongu, a Guiney. Africké (a Latinsko-Americké) ekonomiky rostly nejrychlejším tempem za posledních několik desetiletí, zejména díky čínských poptávkám po jejich zdrojích (Zweig 2014: 281).

Čína je nejlidnatější země na světě s populací téměř 1,4 miliardy lidí. Její ekonomika roste v novodobé historii bezprecedentním tempem: více než 9 procent ročně v letech 1978 a 2005 (Zweig 2014: 280). Energie je rozhodující pro zajištění tohoto růstu. Lee a Shalmon poukazují na to, že i přes budování téměř 200.000 megawattů nových elektrických elektráren v posledních pěti letech, což zvyšuje spotřebu uhlí o 21 procent, a zahájení jedné z nejvíce agresivních kampaní s cílem zvýšit produktivitu získávání zdrojů energií na světě, Čína pokračuje v těžbě omezených zásob energií. Dramatický nárůst prodeje motorových vozidel a posuny v přepravě zboží od železnic až po nákladní vozy zvyšují poptávku po ropě nad omezené domácí zásoby. Ve výsledku tak tyto skutečnosti nutí Čínu spoléhat na stále rostoucí objem dovážené ropy (Lee; Shalmon 2008: 110)

Celkově závislost Číny na dovážené ropě jako podílu z celkové spotřebované energie zůstává nízká (přibližně 8 procent), ale jak se Čína stává více urbanizovaná a její poptávka po dopravních službách nadále roste, důležitost ropy poroste. V letech 2000 až 2006, čínská spotřeba ropy vzrostla ze 4,7 mil. barelů na den na téměř 7,4 mil. barelů, 47 procent z toho bylo dovezeno. V roce 2006 se roční růst Číny v poptávce po ropě přiblížil 500.000 barelů na den, což představuje jednu třetinu celosvětového pravidelného zvyšování poptávky po ropě a 70 procent růstu v asijsko-tichomořském regionu (Charu; Obi 2010: 182).

Přes svou obrovskou spotřebu Čína nikdy neobjevila velké zásoby ropy. V jejích tradičních polích v okolí Daqing a Shengli je produkce buď slabá anebo klesá, zatímco novější objevy v Junggar a Tarim jsou skromné v globálním měřítku a jsou daleko od čínských měst na pobřeží. Nic nenasvědčuje tomu, že by se v příštím desetiletí mohly domácí rezervy ropy zdvojnásobit či ztrojnásobit, a tak významný podíl z čínské spotřeby bude muset být dovážen. Většina čínských představitelů se shoduje, že země nemá jinou možnost než se pustit agresivně do globálního trhu s ropou. Ve skutečnosti Mezinárodní agentura pro energii předpovídá, že čínský dovoz ropy vzroste z 1,5 mil. barelů za den v roce 2000 na přibližně 10,9 mil barelů v roce 2030, kdy Čína bude dovážet asi 77 procent své ropy (Lee; Shalmon 2008: 110). V dubnu roku 2016 přitom čínský dovoz činil 7,96 mil. barelů za den (Bloomberg 2016).

Tyto skutečnosti podtrhují důležitost silné vazby mezi zajištěním stabilních dodávek ropy a národní bezpečností Číny. V tomto ohledu Čína vyvinula řadu diplomatických a administrativních opatření na zvýšení energetické bezpečnosti, od prohlubujících se politických a diplomatických styků se všemi národy produkujícími energie, až po agresivní investice do ropných polí a potrubí po celém světě, a ovládá tak přímo zámořskou naftu a plyn (Charu; Obi 2010: 182). Charu a Obi (2010: 183) tak poukazují na to, že je tedy jasné, že čínská naftová diplomacie spojuje svou energetickou bezpečnost se svým ekonomickým růstem. V této souvislosti se snaží diverzifikovat své zdroje dodávek, z nichž Blízký východ tvoří odhadem 60 procent a 30 procent dovážené ropy je z Afriky.

Ekonomická aktivita Číny v Africe není dle Zweiga bez komplikací a kontroverzí. Čínské investice do libyjského ropného sektoru vytvořily velkou krizi při zabezpečení čínských pracovníků. Čína musela v roce 2011 použít své námořnictvo, aby připlulo k pobřeží Libye a vyzvednulo zde pětatřicet tisíc čínských pracovníků, kteří byli v ohrožení vzhledem k probíhající občanské válce. Někteří pozorovatelé vidí čínský obchod a investice v Africe jako formu neokolonialismu. Guvernér Nigerijské centrální banky v roce 2013 uvedl: "*Čína si bere naše základní zboží a prodává nám z něj své hotové výrobky. To bylo také podstatou kolonialismu. Afrika se nyní ochotně otevírá až k nové formě imperialismu*". (Zweig 2014: 281).

4.1.1 Čínská energetická bezpečnost

Zajištění energetické bezpečnosti nebylo původně čínským vedením chápáno jako strategické téma. A to i přesto, že od vzniku Čínské lidové republiky považovalo centrální vedení zabezpečení dodávek energie za problematické a energetika byla jedním z prvních odvětví, kterého se dotkly reformy konce 70. let, jež nakonec umožnily vstup zahraničního kapitálu (Xu 2007: 42-67). Ke změně politiky došlo podle Xua v roce 1993, kdy se Čína stala čistým dovozcem ropy, a zajištění dostatečných dodávek ropy začalo být součástí vládního bezpečnostního paradigmatu.

Pokud jde o obecnou strategii zajištění energetické bezpečnosti, soustředila se Čína dle Michálka (2011: 69-90) v prvních dvou dekádách reforem na přilákání zahraničních investic do energetického sektoru. Proces probíhal živelně, bez pevně stanoveného plánu. Nicméně v letech 2001 – 2007 vypracovaly různé instituce zabývající se čínskou energetikou obecné energetické strategie, jejichž nejdůležitější myšlenky lze shrnout do následujících bodů (Xu 2007: 42-67):

- zvýšit účinnost spotřeby,
- zvýšit investice do energetického sektoru,
- zajistit konzervaci energie,
- posílit soběstačnost,
- rozšířit průzkum a zpracování ropy na vlastním území,
- zvýšit podíl alternativní technologie na výrobě energie a podporovat going – out strategii ropných a plynárenských společností.

Xu dále uvádí, že v rámci strategií z let 2001 – 2003 identifikovala „vláda tři speciální regiony“ na které se měly zaměřit ropné společnosti – Střední Asii a Rusko, Blízký východ a severní Afriku a Jižní Ameriku“ (Xu 2007: 42-67).

Tato nová politika Pekingu následně vedla k masivnímu vstupu čínských ropných a plynárenských společností na zahraniční trhy. Dle Michálka následovaly čínské státem podporované firmy, jež expandovaly do zemí bohatých na nerostné suroviny, např. Mosambiku (zdroj stavebního dřeva), Zambie (měď), Venezuely, Myanmaru, Súdánu (ropa) apod. Snaha o zajištění stabilních dodávek ropy pro hladké fungování čínské ekonomiky tak vedla Čínu k pronikání do oblastí, kde v minulosti měla spíše marginální zájmy dané především logikou geopolitického uspořádání

studené války. Čínské působení usnadnil fakt, že rovněž zájmy USA v těchto zemích vyplývaly zejména z logiky soupeření se Sovětským svazem. Po skončení studené války zůstaly země třetího světa na okraji amerického zájmu a čínské společnosti tak mohly snadno využít zdejšího strategického, postbipolárního vakua (Michálek 2011: 75-76).

Podle Lioua došlo k této expanzi čínských společností do zahraničí ve třech fázích: první proběhla mezi lety 1992 až 1997, druhá probíhala do roku 2002 a třetí trvá do současnosti. Během první fáze čínské ropné společnosti investovaly jen do malých těžebních projektů. Téměř výlučně se na nich podílela státní CNPC[8], a to v Kanadě, na Papuy-Nové Guineji, Peru a v Thajsku. Podle rozhovorů s čínskými odborníky, na kterých Liu svá tvrzení založil, přišel zlom v roce 1997, kdy CNPC poprvé investovala do ropných polí s vysokým objemem těžby. Aktivity čínských ropných společností se během následujících dvou let rozšířily do zemí, které patří k hlavním vývozcům ropy (Egypt, Kazachstán, Kuvajt, Nigérie, Venezuela), stejně jako na území problematických států typu Iráku, Íránu či Súdánu (Liu 2005: 25-29).

Během poslední fáze po roce 2002 – tedy v období rapidního růstu cen ropy – došlo dle Michálka k diverzifikaci aktivit čínských společností, a to v několika směrech. Za prvé začaly kromě v zahraničí již působící CNPC systematicky pronikat na trhy další čínské korporace. Za druhé se jejich aktivity rozšířily i do dalších zemí Afriky, Latinské Ameriky, Asie a pacifického regionu. A konečně za třetí čínské firmy v tomto období již pokryly celé spektrum těžebních aktivit, včetně průzkumu na mořském dně nebo rozvoje nalezišť ropných písků, které vyžadují zvýšené investice do průzkumu i těžby. Čínské společnosti realizovaly i první projekty zaměřené na těžbu zemního plynu v Austrálii, Indonésii a Saudské Arábii (Blecha 2011: 55-59).

V této souvislosti se často poukazuje na skutečnost, že Čína těží ropu i v zemích, jejichž ropa je pro její průmysl nevhodná. Blecha (2011: 55-59) nabízí následující vysvětlení: Za expanzí čínských ropných společností v zahraničí stojí mocenská, geopolitická kalkulace, která ztotožňuje zájmy ropných společností s čínským mocenským plánem. Ropná politika se v této úvaze jeví jako ideální prostředek čínské strategie, kterou formuloval už Teng Siao-pching. Podle ní by se měla Čína vyhýbat přímé konfrontaci se Spojenými státy americkými, skrývat své kapacity a vyčkávat na vhodný okamžik. V realistické interpretaci jsou tak ropné společnosti vnímány jako prodloužená ruka čínského státu. Že nejde pouze o úvahy teoretiků, ukázal např. odpor,

[8] China National Petroleum Company.

který se zvedl proti plánovanému odkupu amerického Unocalu, toho času deváté největší ropné společnosti na světě, čínskou CNOOC[9] za 18,5 mld. USD v roce 2005. CNOOC se však nakonec sama stáhla z plánovaného obchodu, aby nečelila politickým tlakům. Unocal nakonec koupil americký Chevron (Blecha 2011: 55-59).

4.2 Obchod se zbraněmi

Čína není v oblasti obchodu se zbraněmi z celosvětového pohledu nijak výrazným hráčem. Většina zbraní vyrobených v Číně však končí v rozvojových zemích.

Ian Taylor popisuje, že postoj Číny k této problematice vychází z čínského nařízení o obchodu se zbraněmi, podle kterého čínská vláda vždy přistupovala svědomitě k prodeji a distribuci zbraní, a podle *Předpisů pro kontrolu vývozu vojenského materiálu* nedovážela Čína zbraně do zemí, na které bylo uvaleno zbrojní embargo, neposkytla žádným způsobem zbraně subjektům nestátní povahy ani jednotlivcům a také dodržovala tři následující principy:

- Export zbraní musí být určen pro legitimní obranu dovážejícího státu.
- Export zbraní nesmí narušovat regionální ani mezinárodní mír, bezpečnost a stabilitu.
- Export zbraní by neměl být využíván jako prostředek pro intervenování do vnitřních záležitostí přijímající země (Taylor 2009: 63-89).

Podle některých autorů (např. Taylor 2009: 63-89), ale nejsou ve skutečnosti uvedená pravidla často dodržována. Nejčastěji je Čína kritizována za přílišnou orientaci na zisk, který ji vede k tomu, že je ochotná poskytnout zbraně i více stranám konfliktu, tak jako v konfliktu mezi Etiopií i Eritreou. Dále je kritizována i v otázce porušování lidských práv a nerespektování mezinárodních embarg, to se týká především konfliktu v Súdánu

Súdánská armáda dle Rotberga (2008: 5) kupuje své zbraně z Ruska, Běloruska a Číny. Údajně existují úzké vazby mezi čínskou armádou a súdánskou vojenskou juntou, která vládne v Súdánu od roku 1989. Čína pomáhá Súdánu v rozvoji místního zbrojního průmyslu. Přibližně 88 procent súdánských lehkých zbraní podle OSN pochází z Číny.

[9] China National Offshore Oil Corporation.

Čínský prodej ručních zbraní vzrostl 137 krát od roku 2001 do roku 2006. Čína také prodává vojenská letadla do Súdánu a cvičí zde vojenské piloty

V březnu 2007 komise OSN obvinila súdánskou vládu za hrubé porušování lidských práv v Dárfúru, a vyzvala k realizaci naléhavých mezinárodních opatření k ochraně civilistů v oblasti. Britská stanice BBC přinesla 13. července 2008 důkazy, že čínská vláda dodala zbraně súdánské vládě, ačkoli to zakazuje zbrojní embargo OSN, které zavedla Rada bezpečnosti OSN v květnu 2005 (Rotberg 2008: 5).

Podle organizace Amnesty International čínský byznys přispívá k porušování lidských práv v Asii i Africe. *„Stále více čínských firem těží z obchodu s nástroji pro mučení a represe, což podněcuje k porušování lidských práv na celém světě*," řekl Patrick Wilcken, výzkumník pro bezpečný obchod a lidská práva z Amnesty International (Amnesty International 2014).

Tato nová výzkumná zpráva ukazuje, že v současnosti existuje více než 130 čínských společností zabývajících se výrobou a obchodem s potenciálně nebezpečným vybavením pro vymáhání práva. Před deseti lety jich bylo pouze 28. Některé z přístrojů otevřeně nabízeny těmito společnostmi, včetně obušků s elektrickým proudem, obušků s kovovými hroty a pouty na nohy se závažím, jsou skutečně kruté a nelidské a měly by být okamžitě zakázány. Další vybavení, které může být zákonně použito policií, například slzný plyn, plastové projektily nebo vozidla pro zvládání demonstrací, se vyváží z Číny i přes značné riziko závažného porušování lidských práv ze strany úřadů a složek, které tyto nástroje přijímají.

Čínské společnosti otevřeně propagují tyto nelidské nástroje pro export. V Číně vyrobené špičaté obušky byly údajně použity policií v Kambodži a také exportovány bezpečnostním silám do Nepálu a Thajska. Dále pak Amnesty International a Omega Research Foundation našly důkazy o užívání čínských obušků s elektrickým proudem policií v Ghaně, Senegalu, Egyptě a na Madagaskaru.

Čínské společnosti dle této zprávy i nadále vyváží zařízení, která mohou mít legitimní využití v oblasti vymáhání práva pouze tehdy, pokud je jejich používání v souladu s mezinárodními standardy a pracovníci jsou dobře vyškolení a plně odpovědní. Zpráva však uvádí případy vývozu potenciálně nebezpečného vybavení z Číny do zemí, kde existuje značné riziko, že zařízení budou přispívat k závažnému porušování lidských práv.

Zpráva Amnesty International (2014) dále zdůrazňuje například velkou zásilku zařízení proti demonstrantům, vyvezených z Číny do Ugandy v únoru roku 2011 i přes

obavy, že mučení a špatné zacházení ze strany policie bylo v zemi běžné. O dva měsíce později bylo čínské zařízení použito ugandskými bezpečnostními silami k tvrdému potlačení protestů proti rostoucím nákladům na bydlení v zemi. V Číně vyrobená obrněná vozidla byla použita v průběhu násilných zákroků, při kterých bylo nejméně 9 lidí zastřeleno, více než 100 zraněno a 600 zadrženo. Dále bylo toto čínské vybavení také použito k potlačení demonstrací spojených s volbami v Demokratické republice Kongo v roce 2011, které skončily s bilancí 33 mrtvých a 83 zraněných lidí. Vývoz proběhl nehledě na důkazy o rozšířeném porušování lidských práv ze strany bezpečnostních sil Demokratické republiky Kongo (Amnesty International 2014).

Na příkladu této zprávy je jasně vidět, že kontrola vývozu represivních prostředků z Číny je slabá, chybí transparentnost a nebere se ohled na stav lidských práv v cílové zemi. Profesor David Shinn (2009: 142-162) k tomu dodává: „*Čína podporuje politický status quo, ať to stojí cokoliv. Dodává vojenské vybavení a jinou pomoc na podporu existujících vlád a je jí jedno, jak je vláda autokratická nebo pochybná svým původem*".

Shinn (2009: 142-162) popisuje odliv a příliv čínských převodu zbraní mezi lety 1960 až 1990. V posledních letech dvacátého století, Rusko a Čína (v tomto pořadí), poskytovali mnohem více zbraní subsaharské Africe než Spojené státy. Čína postavila továrny na zbraně v Súdánu a Ugandě. Její zařízení zásobovala obě strany etiopsko-eritrejské války, pomáhala letectvu v Zimbabwe a pomohla i dalším armádám sub-saharské Afriky.

Dle Rotberga v tomto století nabízí Čína vojenskou pomoc a školení a to bez formální vojenské aliance mnoha ze zemí subsaharské Afriky. Vzhledem k tomu, že Čína je pátý až šestý největší dodavatel ručních palných zbraní do rozvojového světa, prodává zbraně[10], aby stmelila tato spojenectví a získala tím zisk v Africe. Od roku 2000 obdrželi vybrané státy[11] takové čínské zbraně v nemalých počtech. Ale klíčové bilaterální vojenské vztahy byly s Angolou (školení, vylepšení komunikace, hardware); Ghanou (vylepšení komunikací, rozvoj vojenských budov, vozidel a tryskáčů); Nigérií (vojenská zařízení, letadla, hlídkové čluny a komunikační zařízení); Jihoafrickou republikou (konzultace formální bezpečnosti, prodeje zbraní do Číny stejně jako z Číny); Súdánem (rozsáhlé vybavení vojenské techniky, čínští vojáci na zemi k ochraně

[10] Zejména čínské verze AK-47 útočná puška.
[11] Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Kamerun, Džibuti, Etiopie, Ghana, Keňa, Mosambik, Niger, Jižní Afrika, Súdán, Tanzanie, Uganda, Zambie, Zimbabwe.

potrubí, piloti stíhaček a jejich instruktoři, vojenská vozidla); Ugandou (nákladní automobily, kasárny, výcvik, výroba munice); Zambií (letadla a lékařští odborníci); a Zimbabwe (instruktoři letectví a zdravotničtí experti, zbraně, kasárny, vzdělávání). V roce 2008 Čína také měla 1457 mírových sil a pozorovatelů připojených k 7 misím OSN v subsaharské Africe. Dokonce poslala asi 100 inženýrů mezi zaměstnance mírové operace v Dárfúru (Rotberg 2008: 9).

Jak Shinn podotýká čínská vojenská a bezpečnostní spolupráce se zeměmi Afriky a touha Číny udržet lodní trasy z Afriky, je zacílena především k prosazování Čínských hospodářských zájmů a její zájem o neomezený přístup k africkým bohatým materiálním zdrojům. Čína bude dělat, co je v jejích silách, a to navzdory kritice ze západu směřující k podpoře despotářských a protidemokratických tendencí těch potenciálních afrických partnerů, kteří jí chtějí poskytovat cenné zdroje. Peking bude nadále označovat své vojenské aktivity v Africe za pragmatické. Jiní, včetně některých Afričanů, označí tyto iniciativy a vměšování se jako projev cynismu (Shinn 2009: 142-162).

4.3 Vztahy Číny s vybranými státy

4.3.1 Nigérie

4.3.1.1 Profil země

Po několika odkladech došlo ke změně základního roku pro výpočet reálného hrubého domácího produktu (tzv. rebasing) z roku 1990 na rok 2010. Po této změně se Nigérie stala zemí s největší ekonomikou kontinentu a zemí s 26. největší ekonomikou světa. Přesun ukázal řadu dalších pozitivních trendů, jedním z nich je větší diverzifikace ekonomiky a pokles závislosti na ropném sektoru. Nejrychleji rostoucím odvětvím (7,6%) jsou služby, roste i průmyslová výroba a zemědělství. Mění se rovněž skladba HDP – služby dnes vytváří již 50 % HDP, průmysl a malovýroba vytváří 24% HDP (z toho ropný průmysl 16%) a zemědělství 26% HDP (MZV ČR 2015).

Graf: stav nigerijské ekonomiky.

	2010	2011	2012	2013	2014*
HDP (mld.USD)	369,1	414,1	461,0	515,0	582,1
Růst reál HDP (% factor cost)	8,0	4,9	4,3	5,4	6,2
HDP na 1 obyvatele (USD, PPP)	5015	5217	5383	5601	5874
Počet obyv. (mil.)	159,7	164,2	168,8	173,6	176,5
inflace (%)	13,7	10,8	12,2	8,5	8,0
Prům. směnný kurz (N/1USD)	150,3	153,8	157,5	157,3	158,0

*Zdroj EIU, * odhad*

Zdroj: (MZV ČR 2015)

Z pohledu zahraničních příjmů zůstává Nigérie stále ještě monokulturní ropnou ekonomikou. Na příjmech země z vývozu se ropa podílí 90 % a společně s plynem 95 %. Ropný sektor dále vytváří přímo 16 % HDP ve stálých a 30 % HDP v běžných cenách. Průměrná těžba v roce 2014 klesla na 2 mil. bpd (dalších cca 300 000 barelů denně je ukradeno). Orientace nigerijských vlád na ropný sektor způsobila v minulosti kolaps tradičního nigerijského průmyslu a zemědělství, které nebylo schopno držet krok s růstem počtu obyvatel. Když pak počátkem 80. let zkolaboval trh s ropou, zhroutilo se i nigerijské hospodářství a Nigérie byla nakonec nucena požádat MMF o podporu. Vznikl tak v krátké době obrovský zahraniční dluh, který do roku 2005 narostl na 35 mld. USD (MZV ČR 2015).

4.3.1.2 Vztahy s Čínou

Lee a Shalmon (2008: 115-116) uvádějí, že Čína poslala svou první obchodní delegaci do Nigérie v roce 1961, jeden rok potom, co země získala nezávislost na Británii. V roce 1960 bilaterální objem obchodu mezi oběma zeměmi byla méně než 1 mil. USD. V roce 1996 objem obchodu mezi Nigérii a Číně stoupl na 178 mil. USD. Obchod prudce vzrostl za vlády prezidenta Oluseguna Obasanja, kdy dosáhl 570 mil. USD v roce 1999, 860 mil. USD v roce 2000, a 1.140 mld. USD roce 2001. V letech 2002 až 2005 se oboustranný obchod zvýšil o 3 mld. USD.

Li Anshan popisuje, že více než třicet čínských firem nebo sdružení aktivně působí v oblastech stavebnictví, těžby ropy a zemního plynu, technologiích a

vzdělávání. Obasanjo navštívil Čínu dvakrát, v letech 2001 a 2005, a další prezident Umaru Yar'Adua v roce 2008. Čínský prezident Chu Ťin-tchao návštěvy oplatil v letech 2006 a 2007. Dále mezi oběma zeměmi probíhaly návštěvy na úrovni ministerských a parlamentních styků. Během všech těchto návštěv došlo k podepsání mnoha dvoustranných a obchodních dohod mezi oběma zeměmi. Během návštěvy prezidenta Obasanjo roku 2001 oba vedoucí představitelé zemí podepsali dohody o obchodu, o podpoře investic a jejich ochrany, o upřímném přátelství, vzájemné důvěře a hospodářském prospěchu a společném vývoji. Ještě toho roku se Obasanjo dohodl na prodeji 50.000 barelů ropy denně do Číny (Li 2008: 36-37).

Když Obasanjo navštívil Čínu v dubnu 2005 (Obiorah 2008: 272-295), obě země podepsaly čtyři dvoustranné dohody na podporu hospodářských a obchodních vztahů, obsahující:

- investiční spolupráce,
- technické spolupráce,
- memorandum o porozumění (MOU) pro nigerijské telefonní společnosti,
- projekt, a
- spolupráce Huawei Technologies s investicemi do Nigérie.

Telekomunikační zařízení vlastněná Huawei a Zhong Xing Telecommunication Equipment Company očekávala, že začnou svou výrobu v Abuji do konce roku 2005. V polovině roku 2008 však projekt dosud nebyl funkční, přestože již byla zaplacena druhá fáze projektu v objemu 5.3 mld. dolarů (Obiorah 2008: 272-295).

Zamýšlené oblasti úzké spolupráce mezi oběma zeměmi byly v těžbě nafty a zemního plynu, elektrické energie a energetiky, rozvoje a modernizace železniční sítě, zemědělství, komunikace, výroby, cestovního ruchu, vojenské a obranné pomoci, zvýšení obchodu a investice a zlepšování finančních vztahů. Dne 13. října 2005, Nigérie a Čína podepsaly smlouvu na výstavbu 598 studní pro 18 států za cenu 5,8 mil. dolarů (Li 2008: 36-37).

Během návštěvy prezidenta Chu do Nigérie v dubnu 2006, Nigérie a Čína podepsaly další čtyři dohody v řadě programů na zvýšení jejich hospodářské vazby, obsahující dohodu o financování 500 mil. USD na koncesionářské vývozní dotace prostřednictvím China Eximbank za účelem podpory infrastrukturního rozvoje, provizi v objemu 5.6 mil. USD na školení padesáti nigérijských úředníků a zdravotnického

personálu, o komplexní prevenci proti malárii, dodávce léků proti malárii v hodnotě 6.96 mil. USD na podporu boje proti malárii, tým odborníků pro projekt kulturního přátelství Nigérie-Čína, provizi od Huawei Technologies of a National Information Communication Technology Infrastructure Backbone pro Ministerstvo pro vědu a technologie a podporu pro nigérijský projekt železniční modernizace (Obiorah 2008: 272-295).

4.3.2 Angola

Makroekonomická situace se od skončení občanské války v roce 2002 stabilizovala. Ve fiskální a monetární oblasti byla přijata řada opatření ke snížení inflace a posílení důvěry investorů. Politika silné měny měla ale i záporný efekt: domácí produkce nebyla schopna konkurovat levným dovozům. Nosným sektorem Angoly je těžba a vývoz ropy. Pokles světových cen ropy, ke kterému došlo v roce 2014, pro tuto zemi znamená významnou ztrátu exportních a rozpočtových příjmů. Angola také vyváží diamanty. Jen cca 30 % z celkově zaměstnaných obyvatel země pracuje ve formálním sektoru. Oficiální nezaměstnanost je cca 26 %. Ani v nedávné době vysokých cen komodit, vysokých temp růstu angolské ekonomiky a stavebního a infrastrukturního boomu se sociální ukazatele v Angole bohužel příliš nelepšily (MZV ČR 2015).

Graf: výsledky Angolské ekonomiky 2012-2015.

	2012	2013	2014	2015
Příjmy	5 053,0	4 848,5	4 322,8	3 057,8
Výdaje	4 548,8	4 888,7	4 642,4	3 614,0
Saldo	504,2	-40,2	-319,6	-556,2
Hrubá zadluženost	3 560,0	4 214,0	4 801,0	5 671,85
Hrubá zadluženost jako % HDP	29,6	35	38	47,5

Údaje v mld. kwanza
Zdroj: MMF, databáze WEO duben 2015 (data za 2014 a 2014 jsou odhady; saldo vypočteno)

Angola vyváží hlavně ropu (více než 90% z celkového vývozu země) a v menším množství diamanty, kávu, agáve a ryby. Hlavní vývozní partner Angoly je Čína

(více než 40% z celkového vývozu), následovaná Spojenými státy, Indií, Francií, Tchaj-wanem, JAR a Kanadou (Trading economics 2015b).

4.3.2.1 Vztahy s Čínou

Angola je v Africe největším vývozcem ropy do Číny a celkově jejím druhým největším obchodním partnerem v Africe. To představuje asi 13 procent čínského dovozu ropy (Alessi; Xu 2015). Jak podotýká Taylor (2007: 947), při návštěvě čínského vicepremiéra byly podepsány dohody o spolupráci, které se týkaly nafty: smlouvy o dlouhodobých dodávkách, připojení ropy z pobřeží - dlouhý a společný zájem vyplatit společnost Shell na jednom z pobřežních ropných polí. Dále také do značné míry v poskytnutí pomoci a zvýhodněných úvěrů. V této souvislosti Alessi a Xu poznamenávají, že v Angole, která vyvezla zhruba 465.000 barelů ropy denně do Číny v prvních měsících roku 2007, si Peking zajistil významný podíl v budoucí produkci ropy už v roce 2004 přes Sinopec a to balíkem půjček a pomocí v hodnotě 2 miliard dolarů, který zahrnuje finanční prostředky pro čínské společnosti, aby stavěli železnice, školy, silnice, nemocnice, mosty, kanceláře, položení optického kabelu, rozvoj internetu a školení angolských telekomunikačních pracovníků. V roce 2005 SINOPEC rovněž dosáhla dohody s angolskou státní ropnou společností Sonangol pro zkoumání některých pobřežních ropných bloků (Alessi; Xu 2015)

Mezinárodní rozruch byl dle Charua a Obiho způsoben způsobený udělením nízkoúrokové půjčky ve výši 2 miliardy amerických dolarů Angole ze strany čínské Exim Bank. Půjčka je splácena po dobu sedmnácti let, součástí je písemná smlouva na dodávky angolské nafty a přenesení některých závazků na Čínu poté, co angolská vláda přestala vyjednávat s Mezinárodním měnovým fondem /přes jeho naléhání na ustanovení o transparentnosti a odpovědnosti. Tato akce vzbudila obavy, že Čína opovrhuje mezinárodními obchodními postupy a poskytuje prostředky na podplácení angolské vlády. V tento okamžik, nicméně angolská vláda cítila, že bylo v rámci jejích práv, aby odmítla spíše intervenční podmínky MMF, přičemž konstatovala, že bylo potřeba zajistit si úvěr pro své po válečné úsilí o rekonstrukci země (Charu; Obi 2010: 183-184).

Popis čínsko-angolských vztahů naznačuje, že obě strany vychází jako vítězové. Čína z tohoto vztahu těží, protože Angola je ochotným dodavatelem ropy důležitým pro působivý hospodářský růst Číny. Angola těží z toho, že Čína poskytuje zásadní pomoc

při poválečné obnově procesu Angoly. To znamená, že existuje základ pro trvalé strategické partnerství mezi oběma zeměmi. Oboustranný prospěch ale platí pouze v případě, že analýza je omezena na úroveň vztahů vláda-vláda a neohlíží se již na angolský stát a společnost. Takový pohled na věc již totiž neposkytuje tak ideální obraz.

Je nepochybné, že angolská vláda stojí o to získat značné a okamžité výhody z tohoto vztahu. Konec občanské války před více jak deseti lety významně zvýšil angolské očekávání o závazku své vlády k přijetí konkrétních kroků ke zlepšení jejich života. Power a Alves popisují, že již více než třicet let vláda běžně používá občanskou válku jako ospravedlnění pro svoje výsledky. Absence války již vyloučila argument snižování prostředků na vývoj a zvýšila politická rizika spojená s neschopností vládního řízení, zejména pokud jde o řízení zdrojů. To by mělo potenciálně výbušné důsledky dané vysokou mírou chudoby a stejně vysokými očekáváními pro vývoj po ukončení konfliktu. Z tohoto pohledu partnerství s Čínou představuje optimální bezprostřední mechanismus umožňující angolské vládě, aby dodala zboží, a tím si zajistila pokračující legitimitu (Power; Alves 2012: 26-28).

Někteří pozorovatelé čínsko-afrických vztahů poukazují na to, že čínský model v Africe spočívá v její schopnosti poskytovat oběma stranám rychlý hospodářský růst a politickou stabilitu. Tento model je ale problematický, a to v místech, kde si společnost žádá jak ekonomické prosperity, tak i politické svobody. Power a Alves (2012: 26-28) doplňují, že v případě Angoly, si většina občanů myslí, že nesmírné přírodní zdroje země, včetně obrovských ropných rezerv, rozsáhlých diamantových depozit a bohaté zemědělské půdy, by měly sloužit jako základ angolské postkoloniální ekonomické prosperity. Ta byla odložena o tři desetiletí občanské války, která začala v předehře k nezávislosti v roce 1975. Problematické pro Angolu bylo, že postkoloniální období bylo poznamenané občanskou válkou, stejně jako stranické politiky a centralizované ekonomické plánování.

Současné strategické partnerství bude testováno ze dvou důvodů. Za prvé, navzdory velikosti konfliktu a úsilí, financovaném v čínském hlavním městě, jsou očekávání a aspirace obyvatel Angoly příliš velké, aby se v blízké budoucnosti naplnily. Za druhé, jak nedávné události v Angole dokládají, její občané jsou stále více nespokojeni s režimem, který mnozí považují za zkorumpovaný a diktátorský. Aby přežila rostoucí domácí tlaky a uspokojila ekonomické a politické aspirace občanů, je pravděpodobné, že vládnoucí MPLA použije pragmatismus opět jako svůj hlavní kompas, a zvýší se tak silná závislost na asijském obrovi na úkor zmenšujících se

vztahům se Spojenými státy a dalšími zralými demokraciemi (Power, Alves 2012: 26-28).

4.3.3 Zambie

Zambie vykazuje jasnou a stabilní růstovou tendenci již od počátku minulé dekády. Roční růst reálného HDP od roku 2004 nikdy neklesl pod 5 % a od roku 2009 vždy překročil 6% hranici (7 % v roce 2014). Hlavním ekonomickým tahounem zůstává těžba mědi zabezpečující až ¾ exportních příjmů, velmi dynamickým rozvojem však prochází i zemědělství, stavebnictví a terciérní sektor. Po roce 2000 výrazně narostl podíl agrární činnosti s vyšší přidanou hodnotou a to v souvislosti s příchodem početné skupiny komerčních zemědělců ze Zimbabwe. Viditelná hospodářská konjunktura se týká především hlavního města Lusaky a tzv. měďného pásu na severu země, poprvé v historii zde vzniká autentická střední třída s odpovídajícími spotřebními návyky. Celých 60 % místní populace nicméně žije i nadále pod hranicí chudoby (MZV, 2015).

Graf: vývoj HDP Zambie.

zdroj: www.tradingeconomics.com

V roce 2014 pokračoval trend vysoké centralizace moci v rukou prezidenta Saty, který však v říjnu 2014 zemřel. Po přechodném období, kdy se úřadujícím prezidentem se stal dosavadní viceprezident Guy Scott, první běloch, který od pádu apartheidu v JAR stanul v čele státu v kontinentální části subsaharské Afriky, v lednu proběhly předčasné volby. Dosud vládnoucí Vlastenecká fronta v nich uhájila post prezidenta, který obsadil její kandidát Edgar Lungu. Ten v únoru 2015 oznámil, že prioritou jeho zahraniční politiky bude oblast hospodářských vztahů, konkrétně podpora přílivu

přímých zahraničních investic a regionální ekonomické integrace. I mandát nově zvoleného prezidenta však bude časově omezený (pouze do řádného termínu voleb v roce 2016) (Tradingeconomics 2015c).

Nelze přesto vyloučit opakování některých negativních mikroekonomických zásahů vlády známých u posledních let (skoková navyšování minimálních mezd, upravování stropů úrokových sazeb, prudká zvyšování povinné kapitalizace bank atp.). Tyto zásahy se mohou znovu projevit například rozkolísáním kurzu národní měny. (MZV 2015).

Hlavní vývozní artikl Zambie je měď, která tvoří 70 procent produkce mědi v celé Africe a 60 procent celkového vývozu země. Další exportované suroviny jsou: cukr, tabák, drahé kameny, bavlna a elektřina. Hlavním exportním partnerem Zambie je Švýcarsko (45 procent z celkového vývozu), dále Čína (20 procent), Jižní Afrika, Velká Británie, Zimbabwe a Kongo-Kinshasa (Tradingeconomics 2015c).

4.3.3.1 Vztahy s Čínou

Významnou složkou ve vztazích mezi africkými státy obecně a Čínou je FDI – Foreign Direct Investment, tedy Přímé zahraniční investice. FDI jsou dle Kragelunda důležité v procesu tvorby kapitálu v Africe. Ve skutečnosti, externí finance v současné dominují většině afrických ekonomik, a FDI je rostoucí zdroj externího financování. Zastánci argumentují, že FDI vytváří pracovní místa, technologická zařízení a zlepšuje konkurenceschopnost. Je však třeba poznamenat, že FDI neznamená v žádném případě pouze pozitivní účinky pro danou zemi a vývoj přímých zahraničních investic je nejednoznačné. Záleží na faktorech, jako je motiv FDI, strategie, časové a místní absorpční kapacity (Kragelund 2007: 162-181).

Kragelund uvádí, že Zambie byla vybrána jako vhodný stát pro realizaci FDI z několika důvodů:

- Čína je přítomna v Zambii již od získání nezávislosti Zambie v roce 1964;
- Zambie je třetí nejdůležitější destinací čínských FDI v Africe a vedle Jižní Afriky, Zambie je nejdůležitější destinací čínských investic v mimo ropném průmyslu v Africe.

- Čínské společnosti investují prakticky ve všech odvětvích zambijské ekonomiky; k dnešnímu dni více než 500 čínských společností investuje v Zambii;
- a objem čínských investic dosáhly 570 milionů USD v roce 2006. Tato čísla ještě zvýšila návštěva prezidenta Chu Ťin-tchaa v Zambii v únoru 2007, kdy přislíbil čínské FDI zvýšit ve výši 800 milionů USD pro Zambii (Kragelund 2007: 117-141).

Vzájemný vztah těchto dvou aktérů dokresluje i citace, kterou 24. října 2014 pronesl při oslavě 50. výročí zambijské nezávislosti čínský velvyslanec v Zambii: *„Dnes, kdy je jméno Zambie zmiňováno v Číně, máme vždy její jméno v blízkosti našich srdcí a jsme rádi, že vidíme, že Čína a Zambie jsou přáteli za každého počasí, kdy toto přátelství založili starší generace vedení našich dvou zemí, kdy přátelství zapustilo kořeny a nyní vzkvétá. Vzájemná politická důvěra mezi našimi dvěma zeměmi se prohlubovala po celou dobu. Všichni z pěti prezidentů Zambie se vydali na státní návštěvy do Číny a Čínský prezident a premiér jim své návštěvy následně oplatili. Čína a Zambie se bezpodmínečně navzájem podporují v otázkách týkajících se základních zájmů svých zemí, a komunikují a úzce koordinují své postupy v otázkách mezinárodních a regionálních záležitostí. Stabilní pokrok je tvořen pragmatickou spoluprácí ve všech oblastech mezi našimi dvěma zeměmi. V současné době, Zambie je pro Čínu druhou největší exportní destinací a třetím největším zdrojem dovozu. Bilaterální objem obchodu mezi Čínou a Zambii atakuje historickou výši na 3,81 mld. USA v roce 2013, se zambijským exportem do Číny rostoucím na 3.08 mld. USD. Více než 500 čínských společností provozuje své podnikání v Zambii s celkovými investicemi více než 3 mld. USD a to v odvětvích, jako je zemědělství, obchod, výroba, těžba, cestovní ruch a další*“ (Khan 2015: 126-151).

Navzdory zásadám rozvojové politiky Číny uvedeným v předchozích kapitolách se vláda ČLR ve snaze ukázat svou rostoucí ekonomickou i politickou sílu rozhodla zasáhnout do prezidentských voleb na podzim roku 2006. Jak uvádí Eisenman, čínský velvyslanec v Lusace, Li Baodong, prohlásil, že ČLR přeruší diplomatické vztahy se Zambií, pokud by byl prezidentem zvolen opoziční kandidát – Michael Sata. Bylo to vůbec poprvé za několik dekád, kdy představitelé Číny naznačili možný zásah do vnitřních záležitostí země Afriky. Čína je vedoucím investorem zambijské produkce mědi, což je co do výše příjmů nejvýznamnější složka exportu Zambie. Protikandidátem

Michaela Saty byl nakonec zvolený Levy Mwanawasa. Sata čínské politické představitele popudil označením Taiwanu jako suverénního státu a poznámkami o pracovních podmínkách u čínských investorů v Zambii. Uznání samostatného Taiwanu by znamenalo popření diplomatických vazeb na Peking. (Eisenman 2008: 235). Z výše uvedeného příkladu je zřejmé, že s rostoucí surovinovou poptávkou Číny a rostoucími investicemi do Afriky, prostřednictvím kterých soupeří např. s USA, které rovněž investují velké částky do afrického těžebního průmyslu, roste i reálná možnost Číny zasahovat do vnitřních záležitostí svých obchodních partnerů.

Ian Taylor shrnuje čínsko-zambijské vztahy tak, že vazby mezi těmito aktéry zůstaly silné, i přes období po událostech na náměstí Nebeského klidu, kdy se západní země snažily kritizovat Čínu v oblasti lidských práv, které se již tehdy Zambie snažila (a nepřestává) veřejně obhajovat. Ačkoli zambijská zahraniční politika vždy měla operovat v rámci jižní Afriky v regionálním kontextu, volební porážka bývalého prezidenta Kaundy neznamenala žádný skutečný rozdíl ve vztazích Číny se Zambií. Ve skutečnosti za vlády obou prezidentů po Kaundovi, obchodní spojení a čínské investice zesílily. Stejně jako Zambie pokračuje ve svých privatizačních programech, tak požadavky Číny směrem k minerálům pokračují, a tak čínsko-zambijské vazby i nadále prosperují. Ačkoli časy opojného přátelství s Pekingem na politické i rétorické úrovni za vlády prezidenta Kaundy jsou již dlouho pryč, normální vztahy budou i tak pravděpodobně přetrvávat (Taylor 2007: 180).

5. DŮSLEDKY SPOLUPRÁCE ČÍNY S AFRIKOU

5.1 Důsledky pro Afriku

Je tedy zřejmé, že hlavní motivací Číny pro svoje působení na africkém kontinentu je fakt, že zde jsou značné zásoby nerostných surovin. Přes všechny skutečnosti je velmi složité posuzovat obchodní interakce Číny s kontinentem jako celkem, který se skládá z 54 samostatných států.

Rotberg hodnotí čínskou politiku provázanosti ekonomické rozvojové pomoci s vládními úvěry jako součást podpory vládnoucímu režimu a úsilí na podporu dlouhodobé africké závislosti na Číně. Africké vnímání Číny je směsicí souhlasu, apatie a opovržení. Celkově lze říci, že afričtí občané a vlády udržují pozitivní pohled na čínské angažmá v Africe. Afričtí představitelé v naprosté většině vidí roli Číny v Africe jako prostředek k pozitivnímu vývoj a přijímají velký důraz Číny na mezivládní kontrakty s minimálními výhradami. Mnoho Afričanů oceňuje čínské přispívání do infrastruktury svých národů s důrazem na viditelné zlepšení, které přispívá k rozšířené hospodářské činnosti, vytváření pracovních míst pro místní pracovníky a hmatatelné zlepšení silnic, železnic, mostů a dalších dopravních prostředků - tedy vše do věcí, které využívají běžní občané, byť nepřímo. Většina přijímá čínské zapojení se na kontinentu jako pozitivní vývoj pro africký ekonomický růst, a hledá způsoby, jak využít tyto příležitosti ke svému prospěchu (Rotberg: 2009: 10).

Druhou stranu spolupráce popisují Hanauer, Morris (2014: 19-45), kteří tvrdí, že někteří lidé v Africe jsou však i kritičtí vůči čínské angažovanosti. Pracovní odbory, skupiny občanské společnosti a další složky africké společnosti kritizují čínské podniky pro jejich špatné pracovní podmínky, nevhodné postupy v oblasti životního prostředí a obsazování pracovních míst vlastními pracovníky. Místní organizace dozorující nad správou věcí veřejných varují, že Čína vyjednává nekalé obchody, které využívají relativní slabosti afrických vlád, podporuje korupci a nehospodárné rozhodování a udržuje si neokoloniální vztah, ve kterém Afrika vyváží suroviny výměnou za výrobky zpracovatelského průmyslu. V některých zemích nespokojenost s čínskými obchodními praktikami vedla k lidovým protestům a násilí vůči čínským podnikatelům a migrantům (Hanauer, Morris 2014). K násilí proti čínské komunitě došlo již např. v JAR, na Madagaskaru, v Nigérii nebo v Súdánu (Li 2013: 67).

Provedenou analýzou lze zhodnotit, že africké státy lze rozdělit na „vítěze“, „poražené“ a státy, u kterých lze spatřovat pozitivní, ale i negativní dopady. Jako „vítěze“ vzájemné spolupráce lze označit státy, vyvážející ropu[12] nebo bohaté na další surovinové zdroje – takovým příkladem jsou státy vyvážející kovy [13]. Vlivem růstu čínské poptávky dokážou právě tyto státy uplatňovat výhody při růstu cen těchto komodit na světových trzích. Obdobný vývoj lze spatřovat i u států produkujících a vyvážejících zlato[14].

Jako státy se smíšenými dopady lze označit ty státy, které jsou sice bohaté na nerostné suroviny, ale zároveň dovážejí ropu (Botswana a Středoafrická republika). Tyto státy se potýkají s tím, že růst cen vyvážených nerostných surovin vyvažují vysoké výdaje pro dovážení ropy. Mezi tyto státy můžeme zařadit také vývozce bavlny[15], což jsou státy, které přestože těží z případného růstu ceny bavlny, ale zároveň pociťují dopad z nárůstu cen ropy, kterou dováží. Je zřejmé, že Čína, která je největším světovým dovozcem bavlny, dokáže významným způsobem ovlivnit růst její ceny na mezinárodním trhu.

Jako příklady „poražených“ států můžeme uvést státy, které dovážejí ropu, ale také k tomu vyvážejí textilní produkty (Madagaskar, Mauricius). Tyto se musejí vyrovnávat s nárůstem cen ropy a k tomu také s konkurencí v odvětví textilního průmyslu směřovaného právě ze strany Číny. Takto popsaná konkurence způsobuje tlaky, které se následně projevují i na dalších - třetích trzích. Mezi ostatní „poražené“ státy lze zařadit dovozce ropy, kteří k tomu ještě vyvážejí kávu [16] anebo ostatní zemědělské komodity [17]. Na tomto tvrzení se podepsala skutečnost, že růst cen zemědělských plodin byl v posledních letech výrazně nižší.

5.2 Důsledky pro Čínu

Hanauer a Morris (2014: 19-45) popisují roli Číny v Africe tak, že se vzpírá obvyklým stereotypům a poutá pozornost novinových titulek. Čína je obojím - dlouho zavedeným diplomatickým partnerem i novým investorem v Africe. Čínské zájmy na kontinentu zahrnují nejen přírodní zdroje, ale také otázky obchodu, bezpečnosti,

[12] Například Angola, Gabon a Súdán.
[13] Mauritánie (železo), Mozambik (hliník), Jihoafrická republika (platina), či Zambie (měď).
[14] Ghana, Mali, Jihoafrická republika, Tanzanie.
[15] Benin, Burkina Faso a Mali.
[16] Burundi, Etiopie, Rwanda, Uganda.
[17] Pobřeží Slonoviny, Keňa, Malawi, Tanzanie, Zimbabwe.

diplomacie a "soft power". Čína je jedním z nejvýznamnějších poskytovatelů pomoci Africe, ale rozsah a způsob čínské podpory jsou špatně chápány a často nesprávně citovány v tisku. Dle Xinhuy Čína líčí svůj princip nevměšování a přátelských vztahů jako zcela nový a pozitivní vzor pro vnější vztah s Afrikou. Na rozdíl od evropského kolonialismu v minulosti, kdy vztahy evropských zemí byly založeny na paternalistickém zasahování do politických záležitostí, Čína prosazuje svou přítomnost v Africe na základě rovnosti, vzájemného respektu a vzájemného prospěchu (Xinhua 2007).

Čínští představitelé reagují dle Taylora podrážděně na kritiku, že její role v Africe podporuje autoritářské despoty a narušuje snahy o zlepšení lidských práv. Zajišťování základních potřeb, potravin, bezpečnosti a ekonomického rozvoje v koordinaci s čínskými úředníky jsou samy o sobě formami zajišťování lidských práv, které Čína pomáhá podporovat prostřednictvím robustního hospodářského rozvoje a obchodu s Afrikou (Taylor 2008: 63-87). Několik nečínských odborníků přijímá názor, že čínsko-africké vztahy představují vztahy mezi rovnými, ale upozorňují na vnitřní nerovnováhu mezi velkým, bohatým, mocným státem a seskupením 54 národů, které jen zřídka, pokud vůbec, spolupracuje při otázkách hospodářství nebo zahraniční politiky (Ross, 2013). Naopak západní pozorovatelé mají tendenci zobrazovat vliv Číny v Africe jako účelový a Čínu jako stát, jehož nenasytnost po nerostných zdrojích není nic víc než neokoloniální hon po přírodních surovinách, který pouze udržuje zaostalost afrických zemí. Ochota Číny zapojit se do autokratických režimů v Súdánu a Zimbabwe jsou brány jako příklady čínské ochoty obcházet nebo dokonce zcela ignorovat mezinárodní snahy o omezení násilí, porušování lidských práv a korupce (Rogers 2007: 22-27).

Čína dle Hanauera a Morrise (2014: 19-45) neudržuje statickou politiku tváří v tvář takovým překážkám. Peking spíše reaguje na zahraniční a lokální tlaky změnou svého přístupu ke kontinentu. Ve snaze, aby se čínský obchod a investice jevily spíše jako oboustranné dohody, Peking podporuje udržitelný hospodářský rozvoj prostřednictvím "win-win" strategie obchodování, které generují hmatatelné, dlouhodobé ekonomické výhody pro africké národy v podobě pracovních míst, školení a technologie. Čím dál častěji se vzájemná spolupráce posouvá do tvaru širších čínsko-afrických vztahů prostřednictvím mezilidských vazeb, kulturních a vzdělávacích výměn, jazykové výuky mandarínské čínštiny a robustní kampaně na poli veřejné diplomacie. Změna politiky Pekingu má potenciál být ku prospěchu jak Číně, tak

africkým partnerům. Užší kulturní vazby a enormní aktivní pomoc budou pravděpodobně podporovat širší veřejnou podporu pro Čínu. Výsledné příznivé klima umožní čínským investicím pokračovat v zajišťování přírodních zdrojů a dosahovat zisků a zároveň se podílet stále více na místním vytváření pracovních míst a hospodářském rozvoji (Hanauer; Morris 2014: 19-45).

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo provést analýzu vzájemných vztahů Číny a států Afriky a to především z pohledu vlivu čínské ekonomiky na tyto vztahy a dále zodpovědět na výzkumné otázky, definované v úvodu. Již v předešlé kapitole bylo popsáno, že vliv Číny se podepisuje na každý konkrétní africký stát jiným způsobem. I přesto lze souhrnně konstatovat, že Čína své působení v Africe provádí velmi promyšleně a cíleně za účelem postupného navyšování svého vlivu. Vzhledem k tomu, že po skončení kolonizace a následném vyhlašování nezávislosti afrických států se většině těchto států nepodařilo dlouhodobě zavést takové státní zřízení, které by místním obyvatelům přineslo dobré podmínky pro život a alespoň elementární prosperitu, vytvořil se zde značný prostor pro angažovanost jiného "silného hráče", kterým Čína bezesporu je. Svými výhodnými půjčkami a přímými investicemi zlepšuje infrastrukturu těchto zemí, přináší místním obyvatelům pracovní příležitosti a tím celkově zlepšuje ekonomickou situaci obyvatel. Také působí v odvětvích vědy a výzkumu, kde se snaží vyvíjet nové léky a vakcíny proti vážným nemocem, které jsou značným problémem Afriky.

Západní mocnosti kritizují Čínu za to, že si v Africe utváří pozici novodobého kolonizátora, avšak je zřejmé, že státy Afriky jsou na čínské pomoci téměř závislé a i přes některá již výše zmíněná negativa, je pro ně tato spolupráce výhodná. A to i přes některé intervenční tendence ze strany Číny. Představitelům Číny se samozřejmě nezamlouvá, že Čína bývá takto označována, ale i přes to, se jí spolupráce s africkými zeměmi značně vyplácí. Budování si vlivu v zemích s bohatými nerostnými zdroji lze však také z pohledu Činy chápat jako zájem o nenarušení své energetické bezpečnosti, protože v mnoha afrických zemích je nestabilní režim a převládají zde formy nedemokratického zřízení. Čína se spolupráci s těmito zeměmi nijak nebrání a upřednostňuje tak zde své vlastní zájmy v souvislosti s energetickou bezpečností.

Z pohledu afrických států lze chápat i skutečnost, že si pro výstavbu své infrastruktury vybírají čínské firmy z důvodu, že Číňané dokážou tyto stavby provádět levněji než např. západní země. Svou roli zde sehrávají i diplomatické aktivity ze strany Číny, která si právě tímto způsobem buduje svůj vliv. Celkově lze říci, že Čína kombinací všech uvedených faktorů vybudovala pozici hlavního obchodního partnera důležitým státům Afriky a dá se předpokládat, že tato spolupráce bude na takto vysoké úrovni pokračovat i nadále.

Zdroje:

Knihy a odborné publikace:

Amin, Samir. 1972. *Underdevelopment and Dependence in Black Africa – Origins and Contemporary Forms*. The Journal of Modern Africa Studies.

Ampiah, Kweku a Naidu, Sanusha. 2008. *Crouching Tiger, Hidden Dragon? Africa and China*. Cape Town: University of KwaZulu-Natal Press.

Alden, Criss. 2011. *China´s Growing Role in African Peace and Security*. London: Saferworld.

Blecha, Vlastimil. 2011. „Současná strategická pozice Indie ve světě.“ In: *Vzestup Indie a Číny: Přichází asijské století*? Ed. Robert Furst a kolektiv. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Brautigam, Deborah. 2009. The *Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*. Oxford: Oxford University Press.

Burke, Christopher a Jansson, Johanna. 2009. *Formulation of Energy Policy in China: Key Actors and Recent Developments*. Stellenbosch: Centre for Chinese Studies, University of Stellenbosch.

Dijk, Meine, Pieter, van. 2009. *The New presence of China in Africa.* Amsterdam: Amsterdam University Press.

Charu, Fantu a Obi, Cyril. 2010. *The rise of China and India in Africa*. London: Zed Books.

Eichler, Jan. 2007. *Terorismus a války na počátku 21. stol*. Praha: Karolinum.

Eisenmann, Joshua. 2008. „Political Outreach to Africa.“ In *China into Africa – Trade, Aid, Influece*. Ed. Robert I. Rotberg. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Fairbank, John F. 1998. *Dějiny Číny*. Praha: Lidové Noviny.

Fang, Cai. 2015. *China's economic growth prospects from demographic dividend to reform dividend*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Holslag, Jonathan. 2007. *China´s resources and energy policy in Sub-Saharan Africa*. Brusel: Vrije Universiteit.

Hanauer, Larry a Lyle, Morris J. *Chinese engagement in Africa: drivers, reactions, and implications for U.S. policy.* Washington, District of Columbia: RAND Corporation.

Hubbard, Paul. 2008. „Chinese Concessional Loan.“ In *In China into Africa – Trade, Aid, Influece*. Ed. Robert I. Rotberg. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Chaponniére, Jean-Rafael. 2009. „Chinese Aid to Afrika, Origins, Forms and Issues.“ In *The New Presence of China in Africa*. Ed. Meine Pieter van Dijk. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Jiang, Wenran. 2008. „China's Emerging Strategic Partnerships in Africa.“ In: *China into Africa – Trade, Aid, Influece*. Ed. Robert I. Rotberg. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Joseph, William A. 2014. *Politics in China – an introduction*. Oxford University Press.

Jeníček, Vladimír a Foltýn, Jaroslav. 2010. *Globální problémy světa v ekonomických souvislostech.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck.

Illife, John. 2001. *Afrika a Afričané Dějiny kontinentu*. Praha: Vyšehrad.

Khan, Muslim, Ullah. 2015. *China-Africa Economic Relations*. Africa economic forum.

Knight, John B. a Ding, Sai. 2012. *China's remarkable economic growth*. Oxford: Oxford University Press.

Kragelund, Peter. 2007. *Chinese Drivers for African Development? The effects of Chinese investments in Zambia.* London: Adonis and Abbey Publishers.

Kurlantzick, Joshua. 2007. *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World.* New Haven: Yale University Press.

Marton, Peter a Matura, Tamas. 2011. "*The Voracious Dragon", the ´Scramble´ and the "Honey Pot": Conceptions of Conflict over Africa´s Natural Resources*". Journal of Contemporary African Studies.

Lee, Henry a Shalmon, Dan. 2008. „Searching for Oil: China's Oil Strategies in Africa." In *China into Africa – Trade, Aid, Influece*. Ed. Robert I. Rotberg. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Li, Anshan. 2007. *China and Africa: Policy and Challenges*. China Security 3. 21-43.

Li, Anshan. 2008. „China's New Policy toward Africa." In: *China into Africa – Trade, Aid, Influece*. Ed. Robert I. Rotberg. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Li, Anshan. 2013. „China´s African policy and the Chinese imigrants in Africa." In: *Routledge Handbook of the Chinese Diaspora.* Ed. Chee-Beng Tan. New York: Routledge.

LIU, Q. R., 2005. The improved approach of Going Global by Chinese oil companies: *International Petroleum Economics*. č. 3, 25-29.

Liščák, Vladimír. 2002. *Čína*. Praha: Libri.

Liščák, Vladimír. 2008. *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*. Praha: Libri.

Michálek, Tomáš. 2011. „Zahraničná politika Číny v Africe.“ In: *Vzestup Indie a Číny: Přichází asijské století*? Ed. Robert Furst a kolektiv. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Obiorah, Ndubisi, Kew Darren a Tanko, Yusuf. 2008. „“Peaceful Rise” and Human Rights: China’s Expanding Relations with Nigeria.“ In: *“China into Africa – Trade, Aid, Influece*. Ed. Robert I. Rotberg. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Power, Marcus a Alves, Anna, Christina. 2012. *China and Angola: A marriage of konvenience?* Cape Town: Pambazuka Press.
Reid, Richard J. 2011. *Dějiny moderní Afriky: od roku 1800 po současnost*. Praha: Grada.

Rezková, Alice. 2011. „Ekonomické výzvy pro Čínu a Indii z dlouhodobé perspektivy.“ In *Vzestup Indie a Číny: Přichází asijské století*? Ed. Robert Furst a kolektiv. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Ross, Anthony. 2013.„Should China Keep Its Africa Dreams to Itself“. *The Diplomat,* 3. dubna 2013.

Rotberg, I. Robert. 2008. *China into Africa – Trade, Aid, Influece.* Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Rogers, Philippe D. 2007. „Dragon with a Heart of Darkness? Countering Chinese Influence in Africa“. *Joint Forces Quarterly (47),* 4th quarter 2007, 22-27.

Sígl, Miroslav. 2010. *Události totality, svobody a demokracie.* Praha: Akcent.

Shinn, David. 2009. „China´s engagement in Africa.“ In: *U.S. Africa Policy Beyond the Bush Years: Critical Challenges for the Obama Administration.* Ed. Jennifer G. Cooke a J. Stephen Morrison. Washington: CSIS.

Taylor, Ian. 2009. *China´s New Role in Africa.* London: Lynne Rienner Publishers

Taylor, Ian. 2008. „Sino-African Relations and the Problem of Human Rights.“ *African Affairs,* č. 426, 63-87.

Taylor, Ian. 2007. *China and Africa: Engagement and Compromise*. London and New York: Routledge.

Xinhua. 2007. „Chinese Envoy Briefs UN on China-Africa Relations.“ *People´ Daily Online*. 11. září 2007.

Xu, Yi-chong. 2007. „China´s energy security.“ *Australian Journal of International Affairs*, č. 60. Červen 2006, 265–286.

Záhořík, Jan. 2012. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Praha: Karolinum.

Záhořík, Jan. 2010. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Zweig, David. 2014. „China's Political Economy.“ In: *Politics in China – an introduction.* Ed. William A. Joseph. Oxford University Press.

internetové:

Alessi, Christopher a Xu, Beina. 2015. China, Africa, and Oil. *Counsil on Foreign Relations*. Dostupné na: http://www.cfr.org/publication/9557/ (14.6.2016).

Amnesty International, 2014. Boom obchodu s mučicími nástroji v Číně. Dostupné na: http://www.amnesty.cz/z923/boom-obchodu-s-mucicimi-nastroji-v-cine (20.12.2015).

Bloomberg, 2016. China Imports Record Oil as Higher Margine Boosts Purchases. Dostupné na: http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-04-13/china-imports-record-crude-oil-as-higher-margins-boosts-buying (16.6.2016).

Česká Televize, 2015. *Čína- investiční ráj nebo peklo*? Dostupné na: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1305217-cina-investicni-raj-nebo-peklo (12.12.2015).

Česká Televize, 2014. *Čína od USA přebírá žezlo největší světové ekonomiky*. Dostupné na: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1005463-cina-od-usa-prebira-zezlo-nejvetsi-svetove-ekonomiky (10.12.2015).

Davies, Martyn et al. 2008. How China Delivers Development Assistance to Africa. *Center for Chinese Studies, South Africa*. Dostupné na: http://www.ccs.org.za/downloads/DFID_FA_Final.pdf (13.3.2016).

FOCAC. www.focac.org

CHAPONNIÈRE, Jean-Raphaël. 2008. L'aide chinoise à l'Afrique : origines, modalités et enjeux [online]. L'économie politique, N°38, 28 s.[cit. 2013-02-26]. Dostupné na: http://www.cairn.info/revue-l-economie-politique-2008-2-page-7.htm (20.5.2016).

MZV ČR. *Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/nigerie/index.html (13.10.2015).

MZV ČR. *Angola: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/angola/ (14.10.2015).

MZV ČR. Zambie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/zambie/index.html (16.10.2015).

Trading economics 2015a - *China GDP Annual Growth*. Dostupné na: http://www.tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual (14.10.2015)

Trading economics 2015b - *Angola Exports*. Dostupné na: http://www.tradingeconomics.com/angola/exports (14.10.2015).

Trading economics 2015c – *Zambia Exports*. Dostupné na: http://www.tradingeconomics.com/zambia/exports (14.10.2015).